

Ali Ukle Irsan

Ali Ukle Irsan

LOGOS-A ■ TË HUAJT

Të huajt

© LOGOS - A
2 0 0 5

S H K U P
PRISHTINE
TIRANE

Ali Ukle Irsan

Të huajt

/ Dramë bashkëkohore siriane /

Copyrighted material

Përkthyer nga arabishtja,
Ismail Ahmedi
Abdulatif Arnauti

Titulli i origjinalit:
EI-CUREBA
الغريبا
Damask, 1974

Ali Ukle Irsan

Të huajt

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara.
Ky libër mund të kopjohet pjesërisht për përdorim personal dhe jo komercial.
Kjo shprehje mund të përdoret për qëllime promovuese të librit apo edhe për informim të
publikimit në Internet në përfundim të punës. Por, nuk lejohet rishpërndarja,
transmetimi apo kopjimi i këtij libri në format pa leje nga botuesi i Logona.

Biblioteka Drama

Titull i origjinalit: EL-GUREBA

Përkthyen

Ismail Ahmedi Abdulatif Arnauti

Realizimi kompjuterik: Shuli Prishtinë

Ali Ukle Irsan

TË HUAJT

- Dramë bashkëkohore siriane -

Shkup

Parathënie

Prezantimi i krijimtarisë artistike arabe në gjuhën shqipe ka filluar në vitet '50 përmes përkthimeve letrare të kohëpaskohshme nga gjuha arabe, ruse, frënge, angleze dhe serbokroate. Në fillim u përkthye poezi dhe prozë mesjetare, ndërsa më vonë, pikërisht pas vitit 1967, me okupimin e Palestinës, respektivisht shpalljes së armiqësisë së përgjithshme arabo-izraelite, bëhen përkthime të poezisë së angazhuar, kushtuar çështjes palestineze dhe arabe.¹

Gjatë viteve '80 dolën në dritë një sërë veprash të përkthyer nga gjuha arabe e të botuara nga shtëpia botuese "Rilindja". Ky kontribut shënoi rezultate pozitive në afirmimin e vlerave artistike arabe ndër lexuesit shqiptarë.

Krahas poezive, përmbledhjeve të prozës, romaneve, më 1986 u botua në gjuhën shqipe drama e parë arabe "Banorët e shpellës", e dramaturgut më eminent arab, Teufik-1-Hakim nga Egjipti. Këtë dramë e përktheu Imam Vehbi Ismaili, islamolog e veprimtar i njohur shqiptar. Përkthimi i kësaj drame, si botim i veçantë në gjuhën shqipe, zgjoi interesim dhe është pritur mirë nga lexuesit shqiptarë.

Në vitet '70 Ali Ukle Irsani konsiderohet njëri ndër krijuesit më të dalluar të dramës bashkëkohore në letërsinë arabe. Ai zbuloi, përmes veprimtarisë dramaturgjike, hipokrizinë

¹ Këto përpjekje të para të letërsisë arabe gjetën hapësirë botuese në revistat dhe gazetat tona; "Jeta e Re", "Fjala", "Zëri i rinisë", "Bota e re", "Rilindja", "Flaka e vëllazërimit" dhe "Jehona".

dhe shantazhet çifute-cioniste, të organizuara kundër interesave arabe. Po kështu autori goditi me një forcë të madhe dukuritë antinjerëzore të përhapura në mjedisin arab.

Ali Ukle Irsani është lindur në Sajda – Siri, më 1940. Shkollimin fillor dhe të mesëm e kreu në Dera' të Sirisë, më 1959, ndërsa studimet i vazhdoi në Institutin e Lartë të Artit të dramës në Kairo, në të cilin u diplomua më 1963. Pas diplomimit Aliu punoi si regjisor në teatrin popullor të Damaskut, kurse më 1966 shkoi në Paris për t'u specializuar në lëmin e dramës. Pas këtij qëndrimi shkencor në Paris Aliu u kthye në Damask dhe vazhdoi punën në teatrin popullor të Damaskut.²

Që në moshë të re ai u mor me drama tematike, por edhe me publicistikë, eseistikë e kritikë letrare e teatrore, scenografi dhe regji të filmit. Me këtë rast do të theksojmë scenografinë për një film original arab si dhe realizimin e një serie televizive të titulluar "El-Bejadir" (Lëmat). Në këtë fushë Aliu po kështu realizoi me sukses trembëdhjetë episode televizive (në bashkëpunim me televizionin irakian) për lirikun e njohur të periudhës islame Umer ibn ebi Rebia³, (vdiq më 712). Në këtë fushë autori shkroi edhe një studim kritik mbi teatrin me titull: "Politika në teatër" (1978).

Duke ndeshur në momente të vështira e fatkeqësi të mëdha për popullin arab, Irsani zbuloi me mjeshtëri të rrallë largimin nga rruga e drejtë, shkëputjen nga tradita e civilizimit islam, pranimin e disa veseve të huaja në emër të evropianizimit, ndarjet e mëdha politike, ekonomike e kulturore, që sot sollën varfërinë kulturore, artistike, historike dhe gjeografike. Ky popull është ndër popujt e vjetër semitë, i ndarë e i përçarë në fise e fshatra, në principata

² Dr. Ali Er-Rai, El-Mesreh fi el-Vatani el-arabiji. El-Kuvejt 1980, f.193.

³ Edib Izzet, Eada ittihad el-kuttab el-arab fi el-kutri el-arabiji es-Suriji we-l-vatani el-arabiji, Damask 1980, f. 403.

e shtete, në parti e ideologji. Ky popull sikur ka harruar që është popull semit, që i përket një feje, kombi dhe gjuhe. Atëherë, cilat do të ishin komponentet e tjera, më të rëndësishme sesa këto, që do ta bashkonin dhe ndërtonin një shtet, një ekonomi, një kulturë dhe një histori arabe? Këto dukuri janë preokupim i krijimtarisë dramaturgjike të Irsanit. Po kështu në këtë fushë Aliu shpreh momente rrëqethëse të fatit palestinez dhe arab. Ai zbuloi, përmes veprës së tij, mekanizmin cionist që është përgatitur të rrënojë në kontinuitet bashkimin kombëtar arab dhe integritetin njerëzor të këtij populli.

Vlerën krijuese të opusit letrar të Ali Ukle Irsanit duhet kërkuar në krijimtarinë e dramës për arsye se në këtë fushë lëvroi më së shumti. Adnan b. Dhurejli, kritik letrar arab, duke vlerësuar kontributin e Irsanit, konstatoi: "...ai është ndër shtyllat e artit të dramës bashkëkohore. Ka vepruar si autor dhe aktor, regjisor e kritik letrar dhe e tërë kjo është origjinale. Synimet e tij janë revolucionare, por pa e mohuar tradicionalen".⁴

Vepra dramaturgjike e Irsanit është e lidhur ngushtë me aktualitetin gjitharab. Këtu jepet esenca e kuptimit dhe e mendimit të një realiteti të hidhur gjithëkombëtar. Simbolika e dramave të Irsanit është me funksion të dyfishtë. Ajo zë fill nga titulli i dramave, për arsye se "I burgosuri nr. 95", "Palestinezet", "Të huajt", "Demonstratat e armiqve", "Vizituesit e natës", "Plaku dhe rruga", "Pëlqimi i Jul Cezarit" aq sa janë në funksion të simbolikës së drejtpërdrejtë të dhunës dhe të ekzodit të popullit palestinez, po aq janë simbol i krijimit të raporteve të reja, të një vetëdije të re. Është një paralajmërim i transformimeve të ardhshme individuale dhe shoqërore të formimit të integritetit dhe të vetëdijes kombëtare. Në dramat e tij dallohen

⁴ Adnan b. Dhurejl; Mesreh Ali Ukle Irsan, Damask, 1980 f.19.

temat që kanë të bëjnë me dhunën, ekzodin, raprezaljet, respektivisht me format më antinjerëzore të këtij çerekshekulli. Drama "Palestinezet 1971" bën fjalë për Palestinën e okupuar më 1967. Vërtet është një tragjedi e madhe njerëzore. Për herë të parë qysh në këtë gjysmëshekulli fillojnë spastrimet etnike cioniste në mënyrë të organizuar. Valët e refugjatëve palestinezë nuk kanë të ndalur. Duke i lënë vatrën e tyre ata kërkojnë strehim anembanë botës arabe.

Subjekti i kësaj drame është Palestina, ndërsa ngjarjet që zhvillohen në të dhe përreth saj janë një realitet historik i afërt. Drama "Palestinezet" konsiderohet shembull tipik i saktësisë sa i përket strukturës dhe motivacionit të veprimit të personazheve. Në këtë dramë dallojmë dy qarqe tematike: njëri prezanton detaje të hidhura nga jeta dhe përditshmëria e refugjatëve në kampet e strehimit në viset arabe. Po në këtë pjesë theksohet tragjedia e njohur, kasaphana e Dir Jasinit, në të cilën u vranë nga dora mizore çifute qindra palestinezë, dhe pjesën tjetër e përshkon kontinuiteti i ngjarjeve. Tani kampi bëhet vendbanim i përhershëm dhe jeta në të duket se do të jetë e gjatë. Krahas jetës së vështirë dhe vujajtjeve të mëdha, në këtë pjesë të dramës vërehen plane madhështore, madje po këtu ndërtohet bërthama e parë e revolucionit palestinez për rezistencë gjithëkombëtare deri në çlirim.

Drama e Ali Uide Irsanit "Palestinezet" mbështetet në gjendjen reale pa fabul klasike. Me këtë dramë Irsani realizoi një vepër artistike letrare, por jo vetëm kaq. Nëpërmjet të saj ai u frymëzua për vepra edhe më të mëdha. Fuqia e tij krijuese ka bërë të mundur që të ndriçojë jetën e rëndë palestineze në mënyrë mjaft reale.

Tragjika palestineze në veprën e Irsanit vazhdon edhe në dramën "I burgosuri nr.95" (1974). Pikërisht këtu kemi të bëjmë me një simbolikë e cila i sintetizon kundërthëniet e thella të shoqërisë arabe. "I burgosuri nr.95"

prezanton shtresat qeveritare. Marrëdhëniet në relacion shoqëri - qeveri Irsani i metaforizonte me burgun. Në saje të formës së rrëfimit, autori këtu kërkon zgjidhje të atyre skandaleve që i shkaktonin qarqet sundimtare arabe.

Preokupimet patriotike të Ali Ukle Irsanit vërehen në dramën "Demonstratat e armiqve" (1976). Perspektivën gjithëkombëtare autori e sheh në unitetin arab. Ndaj Irsani në këtë dramë i urren format e imponuara, konfliktet dhe kundërthëniet ndërarabe, që sjellin ndarjen, respektivisht humbjen kombëtare. Kjo dukuri përfshin etapën kohore të marrëveshjes së pjesërishme egjiptiano-izraelite, e njohur si marrëveshje e Kem Dejvidit, për kthimin e Sinait të pushtuar më 1967. Autori këtu bën fjalë në mënyrë të veçantë për vlerat patriotike individuale dhe shoqërore. Këtu prezantohet periudha më e rëndë e historisë arabe. Ajo karakterizohet me antagonizma e përçarje të mëdha arabe. Zgjidhjet parciais të njëjës arabe-izraelite, sipas Irsanit, "janë tradhti kombëtare dhe copëtim i radhëve tona".⁵ Në këtë kontekst, ai shton: "...nëse e do nevoja unë do të mësoj se ç'është nderi, për të cilin duhet të vdiset." Autori është i vetëdijshëm për të gjitha pasojat e rënda, por mbi të gjitha e kupton të vërtetën si domosdoshmëri të integritetit të një populli me një të kaluar historike shumë të lavdishme.

Autori ka depërtuar me mjeshtëri të veçantë në botën intime të njeriut. Degjenerimin moral e shpirtëror Irsani e ka trajtuar në formë të hapur nëpërmjet dramës "Maska" (1979). Objekt i kritikës së tij në këtë dramë është amoraliteti. Irsani diskreditoi me forcë dukuritë amorale dhe veprimet e ulëta të njerëzve. Duke folur për moralin si kategori etike dhe subjekt tradicional arab ai në këtë dramë e aktualizoi këtë kriter të lartë njerëzor nëpërmjet

⁵ Po aty, f. 162.

personit të drejtë e fisnik i cili zotëron tipare themelore morale dhe bie viktimë e tradhtisë bashkëshortore.

Sa i përket ngjarjes dhe hapësirës autori nuk i kapërcen kufijtë e botës së tij. Ato ndodhin në mjedisin e tij, në kafene, në lagje, pikërisht aty ku ai jeton. Kjo skenë e hidhur është një realitet me domethënie të thellë kritike kundër dukurive të ulëta amonale.

Jeta e Irsanit është e lidhur ngushtë me aktualitetin arab. Në veprën dramaturgjike trajtoi probleme sa të rëndësishme, aq edhe tragjike. Po në këtë frymë autori shkroi dramën "Të huajt" (1974) që është edhe objekt i këtij prezantimi e që konsiderohet ndër kryerveprat e dramës bashkëkohore arabe. Këtu është konceptuar fati dhe jeta e popullit palestinez.

Duke e lexuar dramën "Të huajt" mund të konstatojmë se kolonizimi, si formë strategjike luftarake moderne, ka filluar të aplikohet në mënyrë të organizuar më 1967, me pushtimin e Palestinës. Pikërisht me dramën "Të huajt", Irsani zbulon fshehtësitë dhe tërë mekanizmin e angazhuar për kolonizimin e tokave arabe.

Tragjedia e vërtetë në këtë vepër fillon atëherë kur shoqëria e Ebu Dautit - cionistët, depërtojnë në fshat, të ndihmuar nga organet policore të cilat armatosen në mënyrë të fshehtë.

Simbol i rezistencës kundër vendosjes së të huajve është Jusufi, një figurë shumë inteligjente, i cili e kupton që në fillim rrezikun e vendosjes së tyre në fshat. Ai mundohet në çdo mënyrë të bindë kryeplakun dhe bashkëfshatarin e tij Mustafën naiv që e kundërshtojnë për qëndrimet e ashpra kundër të huajve.

Për ta mposhtur rezistencën fshatare nga dora shoviniste, vritet Mustafa, një personazh tragjik i veprës dhe për këtë akuzohet Jusufi. Tani krijohet rrëmujë e vërtetë. Akuza kundër Jusufit për vrasjen e Mustafës krijon revoltë

ndër fshatarët gjë që më vonë fillon të marrë formën e një proteste të madhe, sidomos kur Fejadi, djali i xhaxhait të Mustafës, ia sheh dorën e përgjakur Jusufit. Mirëpo, dora e Jusufit ishte me gjakun e Mustafës ngaqë ai, duke e parë me dhembje të madhe Mustafën e shtrirë për vdekje, ishte lëshuar ta ndihmonte. Pafajësia e Jusufit paraqitet në këtë mënyrë:

Jusufi: "Isha duke shkuar në xhami dhe kur u afrova afër sheshit, dëgjova një zë të dhembshëm... ma tërhoq vëmendjen dhe pashë kufomën... kur iu afrova e njoha... E lëkunda trupin, e pyeta kush të ka ra Mustafë... nuk m'u përgjigj".⁶

Grupi i Ebu Dautit, vrasësit e Mustafës edhe kësaj radhe janë këtu. Ata vazhdojnë me dinakërinë më të madhe të realizojnë strategjinë e tyre. Tani hedhin zjarr në acarimin e marrëdhënieve ndërmjet fshatarëve. Kështu Ebu Dauti, duke kërkuar që të bindë fshatarët për "realitetin", u thotë:

Ebu Dauti:".. i ndjeri ishte fqinji dhe shoku im, e dini mirë se kemi dhënë e kemi marrë prej njëri-tjetrit. Huazonte prej meje, për këtë kemi dokumente. Gjithmonë e përmendte para nesh se Jusufi akoma kishte armiqësi, qysh kur erdhëm në fshat.. Ndaj nuk është larg që Jusufi të ketë dorë ose në mos qoftë ky vrasësi...⁷

Akuza e Jusufit për vrasje i brengos fshatarët, tek ata krijohen dilema për këtë veprim tragjik. Me këtë formë të rrëfimit autori krijoi profile të personazheve. Midis tyre është Mahiri, Seidi dhe Aliu, të cilët tani e vëzhgojnë sheshin, udhëkryqin e kobshëm ku është marrë pëlqimi për vendosjen e të huajve. Vëzhgimi i lëvizjeve të të huajve në shesh nga ana e fshatarëve ndriçon vrasjen e Mustafës, organizimin dhe armatimin e të huajve për një

⁶ Ali Ukle Irsan; El-Gureba (Të huajt) 1974, Damask, fq. 53.

⁷ Po aty, f. 54.

sulm të ri kundër fshatarëve, pasojat e të cilit do të ishin: vrasjet dhe ekzodi masiv i arabëve palestinezë.

Rezistenca organizohet nga kryeplaku, protagonisti dhe bartësi kryesor i rrëfimit, i cili vepron me hapa shumë të sigurt tek fshatarët për krijimin e një fuqie unike gjithëfshatare për dëbimin e të huajve.

Ndërkaq, Jusufi, këmbëngulës e i dëshpëruar pas vrasjeve të njëpasnjëshme të shumë bashkëfshatarëve, kërkon organizimin masiv dhe dëbimin e të huajve nga toka dhe shtëpitë e tyre.

Frika nga të huajt ishte realitet i fshatit. Sjelljet e tyre tani sikur ua paracaktonin fatin fshatarëve. Ata po kështu ishin të sigurt që jeta e tyre do të përfundonte në varre ose matanë tokës dhe shtëpive të tyre. Më në fund, të vendosur e të bashkuar, zgjodhën rrugën e luftës si të vetmen rrugë të mundshme për ruajtjen e nderit, të tokës dhe të integritetit.

Brenda dramës shquhen edhe veprimet e disa figurave të cilat qëndrojnë në ballë të organizatorëve të rezistencës, sidomos Xhihadi, Izudini, Rafiu, Ajashi e të tjerë.

Shikuar në tërësi, drama (Të huajt) e Ali Ukle Irsanit, si nga tematika ashtu edhe nga vlera artistike, është vepër e cila përfaqëson artin bashkëkohor arab. Po në këtë dramë autori ka vënë në spikamë ideale fundamentale kombëtare. Ai është në gjendje të dallojë disa tipare njerëzore tradicionale, mikëpritjen e bujarinë arabe e shpreh nëpërmjet kryeplakut dhe Mustafës, por nuk e fsheh as naivitetin e të dytit i cili me çdo kusht përpiqet t'i strehojë të huajt në fshat dhe në fund bie viktimë nga dora e tyre.

Përmes dramës "Të huajt" Irsani ka prekur temat më vitale të popullit arab. Duke lexuar këtë vepër fitohet përshtypja që autori ndien krizën e botës arabe sot, në aspektin historiko-kombëtar, fetar, politik, shoqëror e intelektual. Këta janë faktorë të rëndësishëm të zhvillimit

të një populli. Irsani është pa dyshim njëri ndër dramaturgët e njohur bashkëkohorë arabë, i cili, përmes krijimeve artistike, arrin të trajtojë çështje të përgjithshme me interes historik-kombëtar dhe artistik letrar.

*Prishtinë,
më 7.9.1994
Ismail Ahmedi*

Personazhet

Bërtitësi

Njeriu I

Kryeplaku

Seidi

Jusufi

Mahiri

Aliu

Mustafa

Ebu Junusi

Ebu Dauti

I huaji I

I huaji II

Fejadi

I huaji III

I huaji IV

Izudini

Xhihadi

Djaloshi

Rafiu

Sadiku

Ajashi

AKTI I PARË

(Një shesh i përbashkët në një fshat... që lidh disa rrugë të drejta dhe disa të ngushta e të shtrembra... Në një anë të sheshit gjenden gurë të shpërndarë). (Është ditë... Një njeri qëndron mbi një gur të lartë të sheshit dhe bërtet, kurse fshatarët mblidhen përreth...).

Bërtitësi: O fshatarë, o njerëz... Atyre që u intereson çështja e tokave tuaja, e fëmijëve tuaj... *(Sa kohë ai bërtet grumbullohen njerëzit)*... O fshatarë... nxitoni.

Njeriu I: Fol, ne jemi përreth.

Bërtitësi: A u mblodhën të gjithë fshatarët?

Njeriu I: Nuk është e mundur të tubohen të gjithë... Fol se ç' dëshiron, sepse e do t'i lajmërojmë të tjerët dhe lajmi do të përhapet në fshat.

Bërtitësi: Çështja është e rrezikshme, prandaj ka nevojë që të merret vendim.. Çështja s'është e lehtë, siç mendoni *(fillon të bërtasë)*. O fshatarë... o të mençurit e fshatit... o të mençur, nëse ju intereson çështja e shtëpive, e fëmijëve dhe e vendit tuaj, mblidhuni përreth meje... Kjo është çështje e rrezikshme, fshatarë... *(Një njeri rreth dyzet vjeç afrohet afër bërtitësit... ai është kryeplaku)*.

Kryeplaku: Ç'është kjo ushtimë?... Trego çka ke, o njeri, unë jam kryeplaku.

Bërtitësi: Kryeplaku vetë nuk mjafton... çështja u intereson të gjithëve.

Kryeplaku: Kryetarët dhe burrat e fshatit janë të pranisëm, trego se çka ke?!

Bërtitësi: Dëgjoni mirë, fshatarë: Ruajuni Zotit për sjelljet tuaja me gratë, me fëmijët dhe me pasurinë tuaj... Do

t'ua kumtoj një çështje të rrezikshme, e cila do të ndikojë në ardhmërinë e fshatit.

Kryeplaku: Ne po dëgjojmë... dhe çdo gjë në fshat na intereson.

Bërtitësi: Tani i afrohet fshatit një dëm i madh dhe një e keqe që toka nuk e pranon. U ngushtuan fshatarët dhe i larguan banorët nga toka e tyre, kurse ata që e bartin të keqen dhe e shpërndajnë kudo, janë afër fshatit tuaj. Nëse ata depërtojnë në një fshat, e shkatërrojnë atë, zotërinjtë e tij i poshtërojnë... Ruajuni, shikojeni punën tuaj, se me të vërtetë kjo është një çështje e rrezikshme.

Kryeplaku: Shpjegona pakëz... Cilët janë ata bartës të së keqes?

Bërtitësi: Nuk kemi kohë për shpjegime... punët shihen në rezultatet, nëse e përqaftoni të keqen, bëhuni gati për pasojat e saj.. Unë jua tërhoqa vërejtjen dhe i dërguari s'ka obligim tjetër përveç lajmërimit.

Kryeplaku: Për çka flet? Nuk të kuptojmë!

Bërtitësi: Nëse dëshironi të humbni çdo gjë, atëherë pranonni ata në tokën tuaj... e nëse dëshironi të shpëtoni nga e keqja, atëherë ruajuni prej tyre, ashtu siç ruheni nga zgjebaraku dhe i gërbuluri.

Kryeplaku: O njeri, ruaju Zotit... na grumbullove dhe na fole, ne të dëgjuam, por na thuaj për çka është fjala dhe cilët janë dhe prej kujt duhet të ruhemi?

Bërtitësi: O fshatarë... ata janë të huajt që grumbullohen si sëmundja... pa dyshim keni dëgjuar për tarafin e Ebu Dautit.

Seidi: (*Çuditshëm*) Tarafi i Ebu Dautit?!

Kryeplaku: Hesht, Seid.

Bërtitësi: Po... tarafi i Ebu Dautit. Të huajt e shpërndajnë të keqen kudo.

Kryeplaku: Të dëgjojmë për ata, ata janë një shoqëri e ngratë...

Bërtitësi: Mos fol kështu, kryeplak, mos e thuaj atë dhe bëhu i mençur, sepse ky grup është shkaktar i madh i së keqes së fshatit dhe mu për këtë kanë arritur këtu dhe janë larguar nga fshati i mëhershëm.

Kryeplaku: Por, dëgjojmë se ata janë një bukuni e dhunës.

Bërtitësi: Njerëzit e tyre janë shkaktarë të dhunimit.

Seidi: Çfarë lidhje kemi me këtë, kryeplak?

Kryeplaku: Hesht, Seid.

Bërtitësi: Çështja është e rrezikshme... ju nuk e dini rëndësinë e hyrjes së tyre në fshatin tuaj... kjo është e keqja.

Kryeplaku: Ende nuk kanë hyrë... do të marrim qëndrim pasi ta shqyrtojmë çështjen ndërmjet nesh.

Mustafa: Por ku rreh fjala jote që të mos i pranojmë ata? Ç'qëllim ke?

Bërtitësi: A është e mundur ta tradhtoj bukën dhe kripën që kam ngrënë në mesin tuaj... si dhe ta gënjej dheun e këtij vendi, banorët e tij dhe të hesht për një të keqe e cila mund t'ju shfarosë?! Shumica, ndoshta, nuk më njeh, por unë u kam borxh banorëve të këtij fshati, sepse u rrita në të dhe s'mund të lejoj që të ballafaqoheni me një të keqe, prandaj erdha që t'jua tërheq vërejtjen.

Kryeplaku: Si e kuptove se do të ballafaqohemi me të keqen?

Bërtitësi: O shokë, tarafi i Ebu Dautit është i njohur... Gjithë fshatarët dëshirojnë të shpëtojnë prej tyre, mirëpo në mesin tuaj gjenden edhe të tillë që i përkrahin dhe dëshirojnë që ata të vijnë në fshatin tuaj, prandaj në mes jush është përhapur fjala se gjoja janë të ngratë, vetëm e vetëm për t'ua hapur rrugën, që të mund të hyjnë në fshat... Më pyetët se cili është qëllimi im? Në të vërtetë, kryeplak, s'kam kurrfarë qëllimi...

Mustafa: Ende nuk kuptoj pse gjithë kjo mbrojtje për të mos i pranuar të huajt për të cilët kryeplaku thotë se janë të ngratë.

Jusufi: Mustafa e shpjegoi shkakun... Ai ka frikë nga pasojat e pranisë së tyre në mjedisin tonë. *(Fshatarëve)* Mendoni pakëz...

Kryeplaku: *(Bërtitësit)* A kujton se mund të jetë e rrezikshme në masën që e përshkruan ti ardhja e tyre në fshatin tonë?

Bërtitësi: Po, kryeplak...

Jusufi: Për Zotin, kryeplak, nuk kemi dëgjuar prej ndonjë njeriu, por kemi lexuar se duhet të ruhemi prej tyre.

Mustafa: Nuk ka nevojë për gjithë këtë frikë, o burra... Çështja është më e lehtë sesa përshkruhet.

Jusufi: Jo, Mustafë, ti gabon.

Mustafa: Për Zotin, fjalët e tua dhe fjalët e këtij njeriu nuk më bindën... E bëtë mizën buall... Thua se ke lexuar në libra për veprat e këqija të këtyre të ngratëve, këtu ka diçka...

Bërtitësi: O fshatarë, unë s'kam kurrfarë interesi, këtë e bëra për ju... Nuk dua të dëgjoj fyerje (*largohet bërtitësi*).

Jusufi: Mustafë, e hidhërove njeriun që erdhi të na e tërheqë vërejtjen!

Mustafa: Ti, mos ndërhyj.

Mahiri: O kryeplak, o fshatarë, o njerëz, ende nuk ka arritur askush nga grupi për të cilin jeni duke folur dhe pse kundërshtoheni për diçka që akoma nuk ka ngjarë... Kur do të na trokasë në derë, do t'u përgjigjem.

Kryeplaku: Kjo është e vërtetë, por çfarë përgjigje do t'u japim?

Jusufi: Ejani ta shqyrtojmë çështjen...

Kryeplaku: Uluni, uluni... (*ulen të gjithë në shesh, në formë të barkut*).

Mustafa: (*Afrohet te kryeplaku*) O kryeplak, çështja s'ka nevojë për zhurmë... Janë një grup i ngratë, ashtu si deklarove, po vijnë në fshatin tonë për të jetuar, a do t'i pranojmë apo jo, unë them që njerëzia dhe nderi na imponojnë që t'i pranojmë. Ne jemi arabë, këto janë zakonet tona.

Jusufi: O vëlla, kjo çështje s'ka të bëjë as me nder, as me zakone. Nëse u themi mirë se erdhët, atëherë për respekt do të presim një qengj apo dy dhe çështja merr fund. Mirëpo, problemi është më i madh dhe më i tmerrshëm.

Mustafa: O Jusuf, ti je fqinji im, ne të dy kemi qenë fëmijë të një lagjeje, e njohim njëri-tjetrin dhe fjalët e këtij njeriu janë të kota e të tepërta. Mirëpo, ndoshta ka ndonjë qëllim, fundi i fundit, ne kemi nevojë ta mbrojmë emrin e

fshatit tonë. Të huajt që vijnë këtu janë kalimtarë. Ti je njeri i mirë, i kupton zakonet tona.

Jusufi: Çka na duhen zokonet, neve na intereson çështja e fshatit.

Mustafa: A s'gjendet askush tjetër përveç teje që t'i japë rëndësi çështjes së fshatit?

Jusufi: Jo, assesi... interesi i fshatit është i secilit dhe unë e them mendimin tim.

Mustafa: Nuk ka nevojë për frikë, ti frikësohesh për çdo gjë.

Jusufi: Unë s'jam frikacak, nuk ka ndodhur që të frikësohem më parë prej teje pra të frikësohem nga ndonjë tjetër. *(Mustafa duket i zemëruar dhe bën të flasë, por kryeplaku e ndalon dialogun).*

Kryeplaku: Hesht Jusuf, edhe ti Mustafë, ne s'jemi mbledhur të dëgjojmë këso fjalësh. Çështja na intereson të gjithëve, kush ka diçka tjetër, le ta thotë.

Ebu Junusi: *(Ngrihet një plak nga fshatarët).* Unë, o kryeplak, jam banor i fshatit, i kam tre djem, ata kanë fëmijë, gjyshi e zuri stërgjyshin, jetuan, vdiqën dhe u varrosën në fshat. E them këtë fjalë që ta dinë të gjithë se e sotmja e fshatit më intereson ashtu si e kaluara... Unë nuk kërkoj mbrojtje nga ata që vijnë, por ai që i bën komshinj, ai e tepron.... Fshatarët e dinë këtë... Nëse i largojmë ata të ngratët, për të cilët thoni se po vijnë në fshatin tonë, kjo do të jetë një e keqe e padëshiruar. Ky është mendimi im, por ka mendim e mendim.

Jusufi: *(Ngrihet)* Unë, o fshatarë, s'kam një pëllëmbë tokë... s'kam gjë përveç shtëpisë me tulla... unë jam i varfër, por Zoti është i pasur... Është vështirë të heshtësh para një mendimi të shtrembër. Ata që e shohin çështjen e Ebu Dautit si çështje të ndershme e fisnike dhe të lavdëruar për arabët, nuk i kanë peshuar gjërat plotësisht, sepse njohja, nganjëherë, bëhet problem... Për këta njerëz unë di gjëra që më shtyjnë të flas... Kam dëgjuar dhe

lexuar për trillimet dhe problemet e tyre... S'ka mbetur fshat që nuk i ka përzënë... Historia është e dobishme dhe, po t'i drejtohemi, ajo do të na japë shumë shembuj.

Mustafa: Mos na trego legjenda historike, Jusuf. Thuaje mendimin tënd dhe lëre tjetrin ta thotë mendimin e vet.

Jusufi: Shkurt, o fshatarë, ky grup është i keq, ne s'kemi nevojë që t'i pranojmë...

Kryeplaku: Të gjithë dëgjuan se ç'tha Jusufi...

Jusufi: Nuk duhet të lejojmë që grupi i Ebu Dautit të hyjë në fshatin tonë.

Mustafa: O fshatarë, a e vendosim?

Jusufi: Nëse pajtohemi, unë...

Mustafa: *(E ndërpret)* I tillë je ti, Jusuf; në mbledhje s'di gjë tjetër veçse të përçash e të kundërshtosh me kryeneçësi..

Jusufi: Më mirë t'i shkurtosh fjalët.

Mustafa: *(Afrohet përpara Jusufit)* E nëse s'i shkurtoj?

Kryeplaku: *(E ngrre grushtin drejt fytyrës së Mustafës)* Atëherë unë do t'i shkurtoj. *(Mustafa e zgjat dorën në drejtim të Jusufit, por ky ruhet dhe pranon t'i bie Mustafës. Ndërhyjnë djemtë e pranishëm dhe i ndajnë, kurse miqtë e secilit qëndrojnë përreth mikut të vet. Duken qëndrime të ndryshme të të gjithë).*

Mustafa: *(I thotë kryeplakut)* A do të ngrihet fshati, kryeplak, ta detyrojë të përulet?

Kryeplaku: O fshatarë, nuk dëshirojmë kundërthënie ndërmjet nesh, as ndonjë problem, çështja nuk fillon të zgjidhet atëherë kur fshatarët theren për shkak të saj... Mendimi im është që secili të shkojë në shtëpi të vet.

Mustafa: E mysafirët e fshatit, kryeplak?

Kryeplaku: Do të takohen në rrugë delegacioni i fshatit me grupin e Ebu Dautit, do ta kuptojnë mendimin e tyre dhe pastaj do të vendosim.

Mustafa: Çfarë do të vendosim, kryeplak... Një grup i varfër kërkon mbrojtje... A ka nevojë për t'u bindur që t'i pranojmë? Apo do të realizohet mendimi i Jusufit?

Kryeplaku: Mos i fryj gjërat, Mustafë... S'ka gjë të keqe në atë që thashë unë.

Mustafa: A do të qëndrojnë në rrugë dhe të presin vendimin e fshatit? A ka logjikë kjo? Më mirë t'i pranojmë, pastaj t'i pyesim.

(Zërat): Po kryeplak... mendim i shkëlqyeshëm, kështu është më mirë...

Mustafa: Fshati nuk do t'i përulet mendimit të Jusufit.

Jusufi: Nëse kjo çështje është kundër meje...

Kryeplaku: *(Me ndërprejje)* Jusuf, Mustafë, qëndrimi juaj nuk është në të mirën e fshatit.

Jusufi: Nuk duhet të hyjnë në fshat.

Mustafa: Po, do të hyjnë... *(gjendja acarohet edhe më shumë)*.

Ebu Junusi: *(Ndërhyn)* Burra, kryeplak, t'u lejojmë të hyjnë, apo t'i lëmë këtu në shesh e çështjen ta vendosim pasi t'i takojmë.

Kryeplaku: Ide e mirë ... Shpërndahuni tani...

Jusufi: *(Ulet për tokë)* Nuk do ta lëshoj sheshin dhe as që do të hyjë kush këtu...

Mustafa: *(Ulet përpara tij)* Edhe unë jam këtu, do ta shohim.

Kryeplaku: Jo... nuk do të mbetet kurrkush në shesh... Le të shkojë secili në shtëpinë e vet. Shpërndahuni të gjithë... Shpejtoni. *(Disa e marrin Jusufin, kurse disa të tjerë Mustafën dhe kështu largohen ngadalë nga sheshi. Sheshi është i zbrazët, përveç tre të rinjve, Mahirit, Seidit dhe Aliut. Këta janë ndalur në një anë... Kur del kryeplaku, ata janë në mes të sheshit)*.

Mahiri: Ç'thoni për sjelljet e Jusufit?

Aliu: Askush nuk i pranon këto sjellje.

Seidi: Nuk është dashur të vijë deri te përçarja. Mirëpo, si më duket, Jusufi sillet në cilësi të mbrojtësit të fshatit.

Aliu: Po, në cilësi të tradhtarit!

Seidi: Tradhtar!

Aliu: Jusufi hiqet sikur di çdo gjë dhe mendon se e mbron interesin e fshatit më shumë se gjithë të tjerët... sikur ta kishite traditë mbrojtjen... *(Mahiri qesh)* Hipokrizi, përçarje...

Seidi: E dëgjova me vëmendje se ç'tha.

Mahiri: Ti nuk i di metodat e tij. Ai di ku ta mbështesë krahun.

Aliu: Ne e dimë më mirë se ti...

Mahiri: Është me rëndësi se çka do të bëjmë tani? Nuk duhet t'i lëmë kohë Jusufit që të takohet me të huajt në sheshin e fshatit që të mos na dëmtojë me rastin e prezantimit të tyre.

Aliu: Jusufi nuk duhet të takohet për së dyti me Mustafën.

Seidi: Pse të mos e pengojmë Mustafën të vijë?

Mahiri: Të merremi vesh ne një herë. *(Seidit)* A pajtohesh që t'i ndihmojmë grupit të Ebu Dautit dhe t'i pranojmë në fshat?

Seidi: Duhet të japë pëlqim krejt fshati...

Aliu: Ç'thua ti?

Seidi: Pajtohem.

Mahiri: Pra, ne pajtohemi... Tani mbetet që ta largojmë nga fshati të keqen që mund ta krijojnë Mustafa dhe Jusufi..

Aliu: Po ç'të bëjmë, ç'të bëjmë?

Mahiri: Të shkojmë te Jusufi dhe ta angazhojmë me punë, që të mos vijë.

Aliu: Por si? Duam të jemi në shesh *(dëgjoben disa hapa prej së largu)*.

Seidi: Dëgjoni, *(me ndërprejje)* dëgjoni.

Aliu: Të fshihemi! *(Shikojnë dhe fshihen në hyrje të rrugës. Hyn Mustafa me fytyrë të mërrolur, ulet në shesh mbi një gur të lartë)*.

Mustafa: Eh, unë jam këtu... njeriu vjen në shesh dhe më nxjerr jashtë... Do ta shohim sot nëse do të realizohet fjala e Jusufit apo imja...

Mahiri: *(Seidit)* Mustafa është. Ejani *(Ecën përpara në drejtim të Mustafës)*. Tungjatjeta.

Mustafa: Tungjatjeta.

Aliu: Të shoh këtu.

Mustafa: A nuk të pëlqen?

Aliu: *(Qesh)* Mustafë, na thuaj qëndrimin tënd.

Mahiri: Pak para ishim duke biseduar për sjelljet e këqija të Jusufit.

Mustafa: Ai gjithmonë sillet keq... s'le asnjë mbledhje pa kundërshtuar dhe pa u kundërvënë. Ai është bela nga belatë e Zotit.

Seidi: Ngadalë... dhe qetësohu, çdo gjë do të bëhet mirë.

Mustafa: Do të hyjnë në fshat dhe do të më detyrosh të bëj sot ndonjë krim.

Mahiri: Nuk ka nevojë të vijë deri te kjo.

Mustafa: Janë një grup mjeranësh.

Aliu: Për Zotin, ke të drejtë... *(heshtje e shkurtër)* A do të rrimë ende këtu, mos po zemërohet kryeplaku...

Mustafa: Nuk më intereson.

Mahiri: Kryeplaku të qëndron pranë dhe s'është mirë t'i bësh keq. *(Heshtje)*.

Aliu: Si thoni, të shkojmë e të takohemi me grupin në rrugët e fshatit?

Mustafa: Ide e mirë... ejani të shkojmë.

Seidi: Kush na detyron të shkojmë?

Aliu: Nëse dalim t'i takojmë, do ta ndiejnë respektin tonë.

Seidi: Respekt i vërtetë do të jetë nëse fshatarët do t'i lejojnë të qëndrojnë këtu.

Mustafa: Nëse dikush u kundërvihet, do t'ia jap hakun.

Seidi: Por, nëse kundërshton fshati, askush nuk mund t'i pranojë në shtëpi... *(Mustafa ngrihet me shpejtësi duke lënë të kuptohet se ka vendosur diçka të rëndësishme)*.

Mustafa: Atëherë, që tani duhet siguruar një shtëpi.

Mahiri: Para se të vijnë?

Mustafa: Po... qysh tani.

Seidi: Para se të pajtohet fshati që të hyjnë?

Mustafa: Tani them...

Aliu: A nuk do të dalim t'i presim në rrugë?

Mustafa: Çështja e shtëpisë është e rëndësishme. *(Ngrihet)*
A do të vini me mua?

Seidi: Mirëpo, kur do t'i fusim në shtëpi, do të bie ngushtë fshati, prandaj them të mos i gostisim.

Mustafa: Kush të tha se dëshiroj ta vë ngushtë fshatin?

Seidi: *(i habitur)* Dëshiron ta ngushtosh fshatin? Pse?

Mustafa: Nëse nuk gostiten, atëherë do të bëhet keq, sepse do ta marrin nëpër gojë fshatin.

Aliu: Mustafa ka të drejtë.

Seidi: Jo. Kjo sjellje është për shkak të problemeve, mirëpo unë nuk kam frikë.

Mahiri: Mos u frikëso... mos u frikëso për kurrgjë... sepse, qysh kur u takuam, ti flet për frikën... tani çka të gjet?

Seidi: Duhet të mos bëjmë keq sepse dëshirojmë të bëjmë mirë. Jusufin e larguam sepse na bënte probleme, këtë e bëmë para se të arrijnë të huajt, por tani bëjmë problem për pritjen e tyre.

Mustafa: Mos u shqetëso, nuk do t'i presim me probleme. Eja të shkojmë ta sigurojmë shtëpinë.

Mahiri: Eja, çohu *(Seidi e merr për dorë dhe dalin nga ajo anë në të cilën kishte hyrë Mustafa dhe, si dalin, hyn Jusufi nga ana e përparme në të cilën gjendet Ebu Junuzi i mbështetur në shkop dhe kështu bisedojnë).*

Jusufi: O haxhi... unë s'dua ta kundërshtoj fshatin, por s'është lehtë të shikosh si të sulmon një grup.

Ebu Junusi: Ti gjithmonë shfaq mospajtim... dhe fshatarët e presin prej teje kundërshtimin.

Jusufi: Ç'faj u kam fshatarëve për gabimet e tyre, për të cilat nuk mund të heshtet?

Ebu Junusi: Nuk të këshilloj që t'u kundërvihesh fshatarëve nëse dëshirojnë t'i pranojnë. Ti vetë, nuk mund t'i pengosh... se fitorja e armiqve s'është fitore, Jusuf.

Jusufi: Unë nuk qëndroj prapa kësaj fitoreje, haxhi.

Ebu Junusi: Ardhja jote në shesh dhe qëndrimi që ke këtë do të thotë.

Jusufi: Haxhi, të lutem, më trego a kam të drejtë?

Ebu Junusi: Ndoshta ke të drejtë... por ti e ke thënë mendimin tënd... çka dëshiron përveç kësaj?

Jusufi: O haxhi...unë jam duke parë se ardhja e tyre do të na e futë zjarrin... Si të heshtim?

Ebu Junusi: Mësohu të heshtësh, unë e di më mirë se ti.

Jusufi: *(Ulet mbi gurët e mëdhenj të sheshit)* Nuk mundem, s'mundem.

Ebu Junusi: Eja me mua, Jusuf... eja... ty s'të dhemb koka.

Jusufi: Nuk kam mundësi, haxhi... s'kam. *(Jusufi ulet, i vë duart në fytyrë dhe mendon. Kalon një kohë e shkurtër... Në shesh hyn grupi i të huajve dhe Jusufi u afrohet... Atyre u përi një njeri rreth dyzet vjeç, me ta janë tre djem, tri vajza dhe një plakë. Vajzat kanë veshje të thjeshtë dhe të shkurtër, kurse djemtë janë me petka të punës dhe disa me pantallona të shkurtra. Pamja e tyre dëshmon se janë të huaj dhe të ngratë... ata mbajnë në duar ca plaçka).*

Ebu Dauti: Tungjatjeta! *(Jusufi e ngrë kokën).*

Ebu Junusi: Tungjatjeta!

Ebu Dauti: Ku është shtëpia e kryeplakut?!

Ebu Junusi: *(Ebu Junusi bën t'ua tregoje).* Shtëpia e kryeplakut... e kujt?

Jusufi: *(Ebu Junusit)* Prit, haxhi, *(të huajve)* pushoni këtu... do të vijë kryeplaku në shesh.

Ebu Dauti: Duam shtëpinë e tij...

Jusufi: Ai nuk është në shtëpinë e vet... Do të vijë këtu... uluni.

Ebu Dauti: *(Grupit të tij)* Shkarkoni plaçkat dhe pushoni.

Jusufi: A e keni njohur kryeplakun përpara?

Ebu Dauti: Jo... për herë të parë hyjmë në këtë fshat.

Jusufi: A keni shëtitur nëpër shumë fshatra?

Ebu Dauti: Po, përafërsisht.

Jusufi: Si duket, ju jeni gjithmonë në lëvizje...

Ebu Dauti: Sipas kushteve... *(Për t'ia ndërprerë pyetjet e mëtejshme e pyet Jusufin)* A do të vonohet kryeplaku?

Jusufi: Jo, do të vijë menjëherë... Ç'kërkoni prej tij?

Ebu Dauti: Kam një kërkesë shumë të rëndësishme e cila na përket neve.

Jusufi: A mund t'ju ndihmoj?

Ebu Dauti: Të faleminderit... Jo... Vetëm kryeplaku ka mundësi të na ndihmojë *(kallon një kohë shumë e shkurtër, por me shumë pyetje... në të njëjtën kohë fillojnë të arrijnë fshatarët... Në mesin e tyre dëgjohen pëshpëritjet: të huajt, të huajt, të huajt... grupi i Ebu Dautit, të ngratët).*

Ebu Junusi: *(Jusufit)* Ata s'janë të tillë.

Ebu Dauti: Duket se i kanë të gjitha të dhënat.

Jusufi: Me gjasë, ju e njihni kryeplakun... Si? *(Ebu Dauti këmben shikimin me Jusufin, pastaj edhe me personat e grupit të tij... Njerëzit mblidhen).*

Një Njeri: Ja, erdhi kryeplaku *(fillon një lëvizje, njerëzit mblidhen rreth grupit të Ebu Dautit... Arrin kryeplaku me disa njerëz dhe i afrohet Ebu Dautit).*

Kryeplaku: Mirë se erdhët.

Ebu Dauti: Mirë se ju gjetëm.

Jusufi: Ky njeri po pyet për ty, kryeplak... Të kërkon për diçka... Ja, pra, Ebu Daut, ky është kryeplaku, *(Ebu Dauti e ul kokën në shenjë nderimi).*

Kryeplaku: Unë jam në shërbimin tuaj... Urdhëroni... *(i drejtohet Ebu Dautit dhe grupit të tij)* Mirë se erdhët dhe dëshirojmë t'ju ndihmojmë aq sa kemi mundësi... Edhe ne jemi të varfër, burimet tona janë të pakta, por do t'ia dalim disi.

Ebu Dauti: Nuk dëshirojmë ta rëndojmë askënd, kryeplak... Ne jemi të gatshëm të punojmë, kemi aq pasuri sa na mjafton... Nuk kemi ardhur t'ju marrim më të shtrenjtën... *(Atmosfera acarohet ngadalë... Kryeplaku s'është i qetë).*

Kryeplaku: Më fal, kjo ishte pa qëllim *(në këtë çast arrijnë Mustafa, Aliu, Mabiri dhe Seidi)*.

Ebu Dauti: Kryeplak, kemi një kërkesë.

Kryeplaku: Urdhëroni... Në të vërtetë kemi dëgjuar për ju para se të arrinit. Bisedonim për momentin e takimit, sepse fshatarët dëshirojnë të dinë...

Mustafa: *(Ia ndërpret fjalën kryeplakut)* Më lejo, kryeplak... *(Kryeplaku kthehet dhe e sheh Mustafën përpara)*.

Kryeplaku: Ç'dëshiron, Mustafë?

Mustafa: Nëse lejon, dëshirojmë ta dërgojmë këtë grup në shtëpinë e tyre, të pushojnë pakëz... pastaj veproni si të doni.

Kryeplaku: Në shtëpinë e tyre?! *(shikon Mustafën, pastaj Ebu Dautin)*.

Ebu Dauti: Deri tani nuk kemi shtëpi këtu.

Mustafa: Shtëpia juaj është gati, Ebu Daut. Urdhëroni me ne që të pushojnë gratë dhe atje të bisedojmë ashtu si dëshiron kryeplaku dhe fshatarët.

Kryeplaku: Por, Mustafë...?

Jusufi: *(Ndërbyn)* Kjo gjë që s'mund të plotësohet... Fshati s'është pronë e Mustafës... Edhe ne jemi banorë të fshatit, edhe ne kemi të drejtë të dimë se ç'ndodh në të....

Mabiri: Më mirë të mos flasim tani, Jusuf...

Jusufi: Mos na ngarkoni më shumë seç mund të mbajmë, kryeplak.

Njeriu I: Pranuar, kryeplak të bisedojmë rreth çështjes me grupin e Ebu Dautit dhe nuk di se si kjo çështje mori rrugë tjetër.

Jusufi: Dëshirojnë të na e imponojnë çështjen... mirëpo kjo nuk do të bëhet *(ngrihen zërat dhe dëgjobet lëvizja e të rinjve)*.

Ebu Dauti: Ju lutemi fshatarë, të lutem, kryeplak, ne nuk dëshirojmë t'ju krijojmë probleme me të ardhur, por kemi vetëm një kërkesë.

Mustafa: *(E ndërpret duke iu drejtuar të gjithëve)* Vëllezër, kjo s'është mënyrë e përshtatshme për t'i pranuar miqtë në fshat... Ju lutem ta lini këtë bisedë për më vonë derisa Ebu Dauti me grupin të hyjnë në shtëpitë e tyre... A bën që gratë të qëndrojnë në rrugë, madje në këtë gjendje...?

Ebu Dauti: Ky është nder i madh prej jush, por kemi pritur që fshatarët e njohur të tregohen si mikëpritës... Unë u thosha shokëve të mi se në fshat do të gjejmë kënaqësi, siguri e qetësi pas atij dëbimi... Kjo qytezë do të na i heqë të gjitha dhembjet që i kemi pasur si edhe ato që do të vijnë... Dhe ja, posa arritëm, hasëm në mikëpritje dhe miqësi... S'mund të themi tjetër, përveç t'ju falënderojmë thellësisht nga zemra...

Mustafa: A dëshironi diç tjetër, kryeplak?... A s'mjaftojnë këto fjalë që i dëgjuam nga Ebu Dauti? Këto mjaftojnë sa të dimë se kush është ai.

Jusufi: Injorant, injorant... E peshoni rëndësinë e çështjes?

Mustafa: More s'jemi injorantë... Ne, kryeplak, nuk do ta lejojmë Jusufin të na fyejë as ta ulë fshatin përpara të huajve.

Jusufi: Do të na fusësh në kurth... Po ne s'jemi të gatshëm për këtë!

Mustafa: Unë s'gënjej askënd... Por, frikacaku nuk ka të drejtë që të na japë mësim.

Jusufi: Shkurtoje gjuhën, Mustafë...

Mustafa: Edhe ti mbroje vendin, shok... Ruaje nderin e fshatit të cilit i përket... Është turp për ty.

Jusufi: Mbrojtja në emër të fshatit qenka turp?!...

Mustafa: Mos vallë mbrojtja e fshatit të shtyn ta marrësh këtë vendim? Ne nuk e refuzojmë mbrojtjen për t'u bërë me turp.

Jusufi: Nëse kjo na e poshtëron fshatin, ne do t'i pranojmë... A është kështu?

Mustafa: Për çka flet? Kush do ta poshtërojë fshatin?

Jusufi: Ti flet si shumë Mustafë, ruaju prej...

Kryeplaku: (*I ndërpret*) Jusuf, mjaft, edhe ti Mustafë! Kjo s'është mënyrë... Ç'bëni tjetër përveç se e poshtëroni fshatin përpara të huajve?!

Jusufi: Unë e poshtëroj fshatin, kryeplak?

Kryeplaku: Si duket tani s'është në të mirën e fshatit...

Jusufi: Në rast se ti, kryeplak, e gjen të mirë këtë, atëherë ju jeni fshati dhe çështja është në dorën tuaj.... Por, ajo për të cilën u morëm vesh në shesh nuk po del tani... Unë kërkoj prej teje që ta respektosh fshatin.

Kryeplaku: Fshatarë, si mendoni?

Ebu Dauti: (*E ndërpret kryeplakun*) Të lutem, kryeplak, më lejo... Ne s'dëshirojmë ta rëndojmë askënd.

Mustafa: Ju nuk na rëndoni.

Jusufi: Kryeplak, dëshiroj ta pyes Ebu Dautin para tërë fshatarëve.

Mustafa: Jusuf, kjo s'është kohë për pyetje... Largohu prej nesh!

Kryeplaku: A nuk është e mundur këtë pyetje ta lësh për tjetër herë?

Jusufi: S'ka vend e rast tjetër. (*Ebu Dautit*) Ebu Daut, kemi dëgjuar për ju se jeni tradhtarë dhe s'ju kanë lënë kund pa ju dëbuar...

Mustafa: (*Kundërshton*) Nuk bën kështu, kryeplak, nuk priten mysafirët e fshatit në këtë mënyrë; këto janë fjalë të rënda, ne nuk lejojmë të fyhen mysafirët e fshatit tonë.

Jusufi: Fshatarë, nuk dëshiroj t'i fyej mysafirët... e as dëshiroj të krijoj probleme ashtu si thanë disa... Por, duhet t'i hapni sytë për gjërat që nuk i njihni. Unë dëshiroj t'ju zbuloj një të vërtetë për këta të huaj që dëshirojnë të vendosen në mesin tonë. (*Ebu Dautit*) Pse ju dëbojnë njerëzit prej fshatrave dhe nuk ju lejojnë të jetoni në mesin e tyre?

Ebu Dauti: (*/ përulur*) Jemi të dhunuar, njerëzit na kanë zili, na shqetsojnë (*fshatarët dëgjojnë me vëmendje*).

Jusufi: Në rast se është e vërtetë se ç'deklaron, atëherë për çfarë arsye ju dëbojnë, pse ju kanë zili dhe pse ju shqetësojnë?

Ebu Dauti: Nuk e di... Punë e çuditshme për ne. Kjo s'ka përgjigje... Por, është e vërtetë... mund ta argumentojmë, ne askujt nuk i kemi bërë keq... jemi njerëz të ngratë.

Jusufi: Njerëzit nuk ju bëjnë keq pa shkak.

Ebu Dauti: Zili... zili, pastaj dëbim.

Jusufi: Të gjithë njerëzit ju kanë zili?

Ebu Dauti: Ju e shihni të keqen tonë.

Jusufi: A mos është një shkak i fshehtë ky?

Ebu Dauti: Te ne?

Jusufi: Po, po, te ju... te sjelljet tuaja... te komunikimi me njerëzit, te qëllimet tuaja...

Ebu Dauti: Dëshiroj të sqaroj se ne s'jemi dëbuar nga të gjitha fshatrat... Jemi shpërngulur me dëshirën tonë.

Jusufi: Pse jeni shpërngulur?

Ebu Dauti: Jemi frikësuar prej qëllimeve të njerëzve dhe...

Jusufi: Na keni respektuar, na keni dashur, prandaj keni lënë fshatra të tëra dhe keni ardhur...

Ebu Dauti: Dua t'ju them edhe këtë: Komandanti i policisë na tha të vijmë këtu, të jetojmë së bashku... Na tha se jeni mikpritës, kurse ne do të jemi të dobishëm. Ai na premtoi se do të na ndihmojë.

Jusufi: Atëherë ju keni ardhur me pëlqimin e komandantit të policisë. *(Kryeplakut)* A dëgjove, kryeplak?

Ebu Dauti: Na drejtuan këtu, sepse fshatarët tuaj kanë cilësi të mira, nder dhe respekt... Pse na bën keq neve dhe fshatit tënd me këto sjellje... Unë s'kuptoj gjë në qëndrimin tënd... Ne jemi njerëz të rëndomtë, pa aspirata dhe s'duam veçse të jetojmë në mjedisin tuaj të sigurt... Mund të merremi vesh... Fshati juaj na pëlqen më shumë se fshatrat e tjera. Është i pasur, do të na ushqejë të gjithëve, ndjenjat tona janë të përbashkëta,

sepse stërgjyshi ynë ka vdekur këtu... Unë nuk shoh asnjë shkak për qëndrimin tënd...

Mustafa: As unë... *(Jusufit)* Dëgjove, Jusuf? Dëgjove se ç'tha njeriu? A mund t'i pranojmë kështu? Për fat të keq... E keqja është se ne jemi njerëz që i kemi humbur lidhjet me gjyshërit, i kemi shkelur parimet e tyre, ti na bën keq neve dhe atyre.

Jusufi: Ti na ngarkon me emocione të zbrazëta, por çështja është më thelbësore.

Mustafa: O njeri, mjaft më, kjo punë është më e lehtë sesa kujton ti, mos bëj problem.

Jusufi: Puna tani është e lehtë derisa ne dhe grupi i Ebu Dautit jemi në shesh, por kur të vendosen në fshat, atëherë s'do të jetë e lehtë.

Mustafa: Hesht, o njeri... për Zotin kjo që thua është turp... një grup njerëzish të dëbuar kanë ardhur të na kërkojnë mbrojtje, e ne, një fshat kaq i madh, s'mund t'i gostisim e as t'i mbrojmë.

Jusufi: *(Qesh me ironi)* Mustafë, një proverbë e fshatit tonë, thotë: Çështjet i bëjnë të qeshin injorantët dhe nga pasojat e tyre vajtojnë gratë.

Mahiri: Jusuf, kjo është poezi... s'është proverb *(Mustafa qeshet)*.

Jusufi: Me rëndësi është ajo që u tha... Kjo fjali është e vërtetë, dhe do të vërtetohet edhe më shumë në rastin tonë... Dëgjo, Ebu Daut, ti je njeri i huaj... Pak më parë the se nuk dëshiron të krijosh probleme... Mirëpo, ti e sheh se filluam të grindemi që tani. Kjo po ndodh pas ardhjes sate. Dëshiron të bëhesh shkaktar i kësaj të keqeje ti?

Ebu Dauti: Më ruaj, o Zot, prej së keqes na largo...

Mustafa Dhe Mahiri: *(E ndërpresin)* Kryeplak!

Mahiri: Deri kur do të heshtim për sjelljet e Jusufit?

Kryeplaku: Jusuf, të largohemi prej së keqes, t'i lëmë të huajt dhe të bisedojmë më vonë.

Jusufi: Kur, o kryeplak?

Kryeplaku: Tash do të shkojmë së bashku.

Jusufi: Para se të hyjnë në fshat... Nuk mund të hyjnë në të, sepse unë jam bir i fshatit dhe kam mendimin tim rreth këtyre gjërave... Ne nuk dëshirojmë të përhapim sëmundje në fshat, shikojini ata, shikojini vajzat e tyre *(hedh një shikim te një vajzë e cila s'është e mbuluar)*.

Ebu Dauti: O zotëri... ne nuk të lejojmë të...

Jusufi: A dëgjoni? A dëgjoni, o fshatarë? Akoma nuk kanë arritur të hyjnë në fshat e ky nuk më lejon... *(Ebu Dautit)* Ebu Daut, për hir të Zotit, merre grupin tënd dhe largohu prej nesh... Ne jetojmë në këtë fshat si një familje: grindemi, pajtohemi, të gjitha punët mbesin ndërmjet nesh. Nuk dëshirojmë që një i huaj të dijë se ç'ndodh ndër ne.

Ebu Dauti: Unë do të largohem prej këtij fshati nëse pajtohen të gjithë *(të gjithë e shikojnë njëri-tjetrin)*.

Jusufi: Para pak kohe kërkoje pëlqimin e kryeplakut për të hyrë në fshat, tani kërkon leje prej nesh që të largohesh. A dëgjoni, shokë?

Kryeplaku: Ngadalë, Jusuf...

Jusufi: Për mëshirën e babës tënd, kryeplak, dhe për respektin që kemi për ty, mos lejo që këto punë të dalin nga duart tona!

Kryeplaku: Nuk gjej arsye për gjithë këtë zhurmë. Ata janë një grup i vogël, kurse ne jemi një fshat i tërë. Do të veprojnë ashtu si kërkojmë ne!

Ebu Dauti: Si thotë i gjithë fshati... le të gjykojnë vetë...

Jusufi: *(ecën nëpër shesh dhe duket i hidhëruar shumë)*. E pavlershme... e padobishme, fshat i çmendur. Banorëve të fshatit u kanë rënë në qafë *(bërtasin)*. O njerëz... o njerëz, më kuptoni, oj botë... A ka njeri të meçur që e blen dhembjen e kokës me para? O krijesë e Zotit, a ka njeri të meçur që e fut miun në xhepin e vet?

Mustafa: Turp, turp, Jusuf!

Jusufi: (Nuk e dëgjon dhe vazhdon) Bota i ka përzënë, kurse ne t'i pranojmë.

Mustafa: Turpërohem prej vetvetes... *(Jusufi vazhdon të bërtasë dhe zëri i dëgjobet duke u larguar)*. Mos na vini faj, o popull... Urdhëroni si në shtëpinë tuaj, urdhëroni me ne.

Ebu Dauti: Faleminderit për respektin dhe mikpritjen tuaj, ju lutemi të na quani vëllezër, kurse ne do ta konsiderojmë veten banorë të këtij fshati... Do ta ruajmë dhe do ta mbrojmë, do të kemi kujdes për të, do të punojmë për përparimin e tij, do të njihemi me çdo pëllëmbë të fshatit që të mundemi ta zhvillojmë. Do të përfitojmë shumë nga morali juaj, nga mirësia, respekti dhe marrëdhëniet tuaja.

Jusufi: (Afrohet gjithnjë e më shumë) O fshatarë, o kryeplak... unë qysh tani jam armik i Ebu Dautit dhe i grupit të tij dhe i secilit që ia shtrëngon dorën atij... A dëgjon? A dëgjon Ebu Daut? Ti je i huaj... i huaj në këtë fshat dhe këtu nuk ke vend. Nëse nuk largohesh prej këtu, nga ky moment unë jam armiku yt, armiku yt. *(Jusufi del)*.

Mustafa: *(I thotë Ebu Dautit)* Mos u vër rëndësi fjalëve të tij, ejani me mua.

Kryeplaku: *(Thërret)* O Jusuf... Jusuf *(Seidit)* Shko dhe sille këtu Jusufin... Nuk duam të ndodhë problem në fshat *(Seidi shkon duke nxituar dhe në atë moment del Mustafa, me të dalin edhe të huajt edhe Ebu Dauti. Disa të rinj si Mahiri dhe Aliu, u hedhin vajzave një shikim të breshhtë. Fshatarët ecin të ndarë dhe akoma nuk e kanë thënë mendimin e tyre rreth qëndrimit të të huajve në fshat. Kjo u bë më tepër në formë të heshtjes dhe u ndihmua nga konflikti i Jusufit dhe i Mustafës)*. Ky është problem i ri. *(Hyn Seidi)* Ku është Jusufi?

Seidi: Ja, po vjen, s'kishte ndërmend të vinte *(hyn Jusufi)*.

Jusufi: Kryeplak, ç'është thotë ardhja ime? Çka kërkon prej Jusufit, tani që përfundoi çdo gjë?

- Kryeplaku:** Mos thua j ashtu, askush nuk është kundër teje.
- Seidi:** Unë do të shkoj, kryeplak.
- Kryeplaku:** Ku po shkon?
- Seidi:** Do të shkoj te Mustafa.
- Kryeplaku:** Rruga e mbarë *(del Seidi, kurse Jusufi e ndjek me sy)*.
- Jusufi:** Ia mori mendjen Mustafa... Do të vijë dita që të huajt të lozin me fshatin si të duan, qysh tani po rendin pas vajzave. Mahiri, Aliu dhe Seidi janë të rinj dhe duan të shohin, kryeplak.
- Kryeplaku:** Mos i rrit gjërat... eja me mua të pimë kafe së bashku në shtëpinë time dhe të bisedojmë *(kryeplaku e kap Jusufin për dorë dhe marrin të dalin, por në atë çast nga sheshi hyjnë dy të huajt)*.
- I Huaji I:** Ju lutemi, a dini ku banon grupi i Ebu Dautit në këtë fshat?
- Kryeplaku:** Grupi i Ebu Dautit? Kush ju ka thënë se janë këtu?
- I Huaji I:** Unë e di këtë, sepse jemi marrë vesh që të takohemi këtu.
- Kryeplaku:** A ishit të sigurt se fshati do t'i pranonte?
- I Huaji I:** Komanda e policisë na qetësoi, ashtu si i qetësoi edhe ata rreth kësaj çështjeje duke u premtuar ndihmë *(ndërhyjnë i huaji II në bisedë dhe e përcjell fjalën e shokut të vet)*.
- I Huaji II:** Na thanë se fshatarët janë fisnikë, e mbrojnë të huajin, ndërsa ne jemi të ngratë dhe të huaj...
- I Huaji I:** Po, po, kështu na tha komandanti i këtij vendi... por, ju lutem, ku është lagjja e Ebu Dautit?
- Kryeplaku:** *(/ habitur)* Lagjja e Ebu Dautit?!
- I Hujaji II:** Shoku do të thotë ku banon ai?
- Kryeplaku:** Në atë drejtim *(Nisen në drejtim sipas udhëzimit të kryeplakut, por ky i ndalon)* Dëgjoni, ndaluni dhe kthehuni pakëz, cilët jeni ju të dy dhe çfarë lidhjesh keni me Ebu Dautin?
- I Huaji II:** Ne jemi shokë të tij.
- I Huaji I:** Jemi pjesëtarë të grupit të tij.

Kryeplaku: A do të qëndroni me të në fshat?

I Huaji I: Po, sigurisht.

I Huaji II: Nëse na lejoni, atëherë do të rrimë. *(I afrohet kryeplakut)* Ne kemi ikur prej vdekjes *(kryeplaku lëviz kokën, kurse të huajt dalin dhe vazhdojnë rrugën)*.

Jusufi: A po sheh, kryeplak? Kërkojnë shtëpi për vete edhe për shokët e vet... Janë marrë vesh që të takohen këtu...

Kryeplaku: Çështja e këtyre të dyve është e çuditshme.

Jusufi: Ai që u ka premtuar atyre të dyve... A nuk jua kam tërhequr vërejtjen, kryeplak?

Kryeplaku: Nuk është punë aq e rrezikshme, Jusuf. Unë po çuditem që kanë ardhur për vizitë para se ata të rehatohen. Por, vizita e shkokëve s'ka gjë të keqe...

Jusufi: Ata do të mbesin tek ai.

Kryeplaku: Le të mbesin... Miza nuk e dëmton deven, eja me mua të vazhdojmë bisedën në shtëpi *(dalin, sheshi qetësohet dhe kështu drita fillon të zhduket ngadalë dhe në të njëjtën kohë dëgjohet një muzikë e lehtë, kurse nga ana e prapme e sheshit paraqitet një dritë e zbehtë. Aty gjenden vajzat e të huajve duke vallëzuar me muzikën e lehtë me djemtë e fshatit. Drita fillon të përhapet në shesh. Disa të huaj janë ulur prapa gurëve, me vete kanë rrobat e tyre, të tjerë vijnë në drejtim të sheshit dhe grumbullohen. Në shesh e shohim edhe Ebu Dautin i cili hyn me dy shokë dhe u afrohet njerëzve të grumbulluar aty)*.

Ebu Dauti: Ecnit pa zhurmë... Fshihni ato që keni me vete, të mos na befasojë kush... Nxitoni para se drita ta përfshijë sheshin..., sepse këtu njerëzit çohen herët... Këtej kalojnë për të shkuar në xhami... Nxitoni. *(I ngarkojnë teshat dhe thasët dhe ecin pas një të huaji që kishte ardhur me Ebu Dautin dhe shikojnë në drejtim të lagjes... Ebu Dauti me shokun e vet ndalon në hyrje të disa rrugëve që shpëjnë në shkretëtirë. Kalon një kohë, duken disa grupe të huajsh me plaçkat e veta, dëgjohet lëvizje këmbësh që i afrohen shkretëtirës)*. Nxitoni...

Mustafa: *(I hedh një shikim grupit të njerëzve në shesh, por nuk i dallon)* Kush është këtu? *(Nuk i përgjigjet askush, vazhdon lëvizja e grupit në mënyrë më të shpejtë. Mustafa afrohet te grupet)* Kush je ti? *(Në atë moment aty gjendet Ebu Dauti dhe i huaji tjetër, të cilët i afrohen Mustafës pa i dëgjuar kush).*

Ebu Dauti: Çka kërkon?

Mustafa: *(Kthen kokën i befasuar)* Kush? Ebu Dauti...?! Çka bën këtu, dhe cilët janë këta njerëz?

Ebu Dauti: Kjo nuk duhet të të interesojë, Mustafë.

Mustafa: Si?

Ebu Dauti: Mos pyet, por vetëm përgjigjmu... Pse erdhe tani?

Mustafa: Unë isha duke u kthyer në shtëpi dhe zakonisht kaloj nëpër shesh... Por, kush mund të më pengojë dhe pse s'më lejohet?

Ebu Dauti: *(E ndërpret)* Ku e ke kaluar natën?

Mustafa: Te shokët e mi... Pse më pyet?

Ebu Dauti: Për kurrjë... Por doja të dija a je i kënaqur? Pra më thuaj, u kënaqe?

Mustafa: Po sillesh çuditshëm... në mënyrë jo të zakonshme.

Ebu Dauti: Ke të drejtë?

Mustafa: A dëshiron t'u përgjigjem pyetjeve të tua? Prej kur ke filluar të bisedosh me mua në këtë mënyrë?

Ebu Dauti: Prej tani, Mustafë.

Mustafa: Prej tani? Dëshiron të mbulosh sjelljet e tarafit tënd?

Ebu Dauti: Tarafit tim?

Mustafa: Ku shkuan ata dhe ç'kishin me vete?

Ebu Dauti: Shkuan nëpër shtëpitë e tyre.

Mustafa: Në shtëpitë e tyre?

Ebu Dauti: Po, në lagjen e tyre... Dhe nuk të zë ty se çka kanë pasur me vete.

Mustafa: Atëherë, cila është puna ime? Këta po shtohen në këtë lagje, ndërkohë ndodhin gjëra të çuditshme dhe ti dëshiron t'i mbulosh!

Ebu Dauti: Nëse dëshiroj të fsheh diçka, unë e varros atë përgjithmonë.

Mustafa: A mendon se ke fuqi ta bësh atë?

Ebu Dauti: Dyshon?

Mustafa: Po.

Ebu Dauti: *(i flet shokut të vet)* Duket se Mustafa e teproi *(Në atë moment Mustafa kthen kokën dhe vëren që një i huaj nxjerr diçka prej brezit, ky përpiqet t'i kundërvihet, por i huaji nxiton dhe i bie).*

Njeriu I: Le të shkojë dikush ta lajmërojë kryeplakun... *(Del njëri prej tyre duke nxituar, kurse disa i afrohen kufomës, e prekin, por ai nuk lëviz).*

Njeriu II: Ta çojmë në shtëpinë e vet?

Njeriu I: Jo... s'duhet të lëvizet prej vendit derisa të vijë kryeplaku... Familja e tij duhet ta marrë vetë... *(heshtje)* Lajmëroni familjen.

Jusufi: I ngrati Mustafë... Fëmijët i ka të vegjël... S'ka kush t'i mbrojë *(i shpërthejnë lotët)* Ishte i mirë... All-llahu e mëshiroftë... Vdiq dhe nuk u pajtuam *(I afrohet kufomës së Mustafës)*... S'kemi pasur ndërmjet nesh asgjë, Mustafë... Më fal, o vëlla... më fal... Sa për mua, unë ta kam falur, e ty të faltë All-llahu sot dhe Ditën e Gjykimit *(i fërkon duart)*. S'ka fuqi më të madhe se e All-llahut... Njeri i mirë dhe shërbente...

*(Arrin në shesh një grup njerëzish, në mesin e tyre gjendet Fejadi, djali i xhaxhait të Mustafës... Kur e sheh kufomën, bërtet... Fillon një lëvizje, zërat përzihen dhe fjalët përhapen)... Djali i xhaxhait, Fejadi... Djali i xhaxhait... Erdhi familja... Të ngratët... All-llahu i ndihmoftë bashkëshortes së tij. *(Piskamë e madhe ngrihet nga çasti në çast... Pas pak, arrijn bashkëshortja e Mustafës me disa fëmijë... Më i madhi është 12-vjeçar... Ngrihet kuja e bashkëshortes dhe e fëmijëve... Zëra të tjerë nga të pranishmit përpiqen ta qetësojnë atmosferën dhe në atë moment arrijn kryeplaku).**

Kryeplaku: Largohuni, ta shohim.

Njeriu I: Largohuni... Le t'i hapet rrugë kryeplakut... *(Largohen disa njerëz, kurse bashkëshortja dhe disa të afërm mbesin te kufoma. Disa njerëz i largojnë fëmijët nga kufoma e t'et dhe i lënë në një qoshe të sheshit. Arrin Ebu Dauti dhe personi i cili e vrau Mustafën... dhe një grup, shokë të Ebu Dautit).*

Ebu Dauti: *(me zë të mallëngjyeshëm)* Fqinji im, Mustafë... Të vranë?! Të vranë, o Mustafë!... S'ka mbetur njeri në fshat që të më ndihmojë... Gjaku yt na ka kushtuar shumë, ashtu si vetë ti, Mustafë. Nuk do të shkojë kot gjaku yt, Mustafë.

Kryeplaku: *(E lëkund kufomën)* Mustafë... kush është armiku yt, Mustafë?... *(heshtje e shqetësuar)*. Përgjigju, o Mustafë!

Jusufi: *(Afrohet duke folur me shqetësim)* Ky është i vdekur, kryeplak... I vdekur... I fola para teje dhe nuk m'u përgjigj... i vdekur.

Kryeplaku: Kush e pa i pari?!

Jusufi: Unë. Isha duke shkuar në xhami. Kur u afrova afër sheshit, dëgjova një zë të dhembshëm... Ma tërhoq vëmendjen dhe pashë kufomën... Kur iu afrova, e njoha... E lëkunda trupin, e pyeta se kush të ka ra, Mustafë... Nuk m'u përgjigj. Bërtita dhe u mblodhën njerëzit.

Fejadi: *(Ngrihet me hidhërim dhe e sheh dorën e Jusufit të përgjakur)* Jusuf... shtrihe dorën!

Jusufi: *(E shtrin dorën)* Gjak... gjaku i Mustafës... kur e lëkunda m'u përgjakën duart.

Fejadi: *(Me zë të lartë)* Dëshmoni, o fshatarë!.. Dëshmo, o kryeplak... Dëshmoni, o burra... Gjaku i djalit të xhaxhait është në duart e Jusufit!

Jusufi: Frikësoju All-llahut, Fejad... Frikësoju All-llahut për vete dhe për të vdekurin, mos ma vesh këtë shpifje, unë jam i pastër... Frikësoju All-llahut, o njeri... Mustafa është fëmija im, o kryeplak, o fshatarë... Unë jam i pastër për sa thotë Fejadi... All-llahu është dëshmitar se unë jam i pastër për gjakun e Mustafës...

Kryeplaku: *(Fejadit)* Ngadalë, Fejad... ngadalë... Djalin e xhaxhait tënd e duan të gjithë... Medoemos na intereson të dimë se kush e vrau... Mos nxito të shpifësh për njerëzit.

Fejadi: Nuk e ka vrarë djalin e xhaxhait tim tjetër kush përveç Jusufit... Gjaku është në duart e tij... Jusufi e vrau djalin e xhaxhait.

Kryeplaku: Ngadalë, Fejad dhe më thuaj, o bir... më thuaj me gjithë zemër... A ka pasur armiq?

Fejadi: *(Qetësohet pak dhe flet me shqetësim)* I ngrati... Nuk e ka dëmtuar askënd... Ishte i mirë ashtu si e dini. Ne nuk e dimë të kemi pasur armiq... Me fisin Mesud el-Halid u pajtuam qysh para dhjetë vjetësh, s'kemi armiqësi... *(Të tjerëve)* O fshatarë... ai që di se ndërmejt këtij të vdekuri dhe ndonjërit ka pasur armiqësi, le të flasë? *(Kalon një kohë në heshtje, pastaj Ebu Dauti del para njerëzve).*

Ebu Dauti: O kryeplak... o fshatarë... I vdekuri ishte fqinji dhe shoku im... Ai ishte prej atyre që na priti shumë mirë kur arritëm në fshat, na ka ndihmuar shumë... Ishte zemërmirë dhe nuk mërziste askënd... Por tani njeriu është i vdekur... Gjithsesi ne duhet ta pastrojmë veten, prandaj dua t'jua përkujtoj një ngjarje të vjetër që ka të bëjë me ditën kur arritëm në fshat... Atë ditë... po në këtë shesh... I vdekuri u kundërshtua pak me zotëri Jusufin për shkakun tonë... Po atë ditë Jusufi shpalli para të gjithëve armiqësi kundër tij dhe grupit të Ebu Dautit dhe atyre që i përkrahin ata. Kush na ka ndihmuar dhe na ka përkrahur, përveç të ndjerit? Pa dyshim Jusufi e kishte në sy Mustafën, sepse e kundërshtonte për shkakun tonë. Prej asaj dite e deri sot - sa e di unë - Jusufi nuk i ka folur Mustafës. I ndjeri ishte fqinji dhe shoku im, e dini mirë dhe kemi dhënë e kemi marrë prej njëri-tjetrit. Huazonte prej meje, për këtë kemi dokumente... Gjithmonë e përmendte para nesh se Jusufi akoma kishte armiqësi, qysh kur erdhëm

në fshat... Ndaj, nuk është larg që Jusufi të ketë dorë ose në mos qoftë ky vrasësi...

Fejadi: O burra... Jusufi është armiku im... Vrasës i djalit të xhaxhait tim... Mos thuaj se Fejad Ez-Zajid më mori më qafë, o Jusuf... *(Fejadi bën të sulmojë, por disa njerëz e pengojnë. Bëhet një lëvizje e fortë, shtyrje dhe njerëzit përçihen... E shobin të buajin, që vrau Mustafën, t'i afrohet Jusufit, përreth të cilit mblidhen disa njerëz dhe ai përsërit: Nuk do të jeshë i qetë, Jusuf.... Vrasësi i Mustafës dubet të vritet. Kryeplaku gjindet ndërmjet dy grupeve, njërit që e mban Fejadin dhe tjetrit që e mbron Jusufin).*

Kryeplaku: O fshatarë... o të mençur... Frikësojuni All-llahut dhe pritni që t'ju sqarohet e vërteta dhe të kemi argumente për njeriun. Shpifja është e rëndë dhe e vështirë... Frikësojuni All-lla-hut o myslimanë... Mos krijoni shpifje në fshat... Mos e fryni çështjen më shumë seç është.

Fejadi: Argumenti ynë është shumë i qartë, kryeplak... Hakun tonë do ta marrim me dorën tonë... Ne nuk jemi të paaftë për luftë. Qysh kur njëri nga fisi El-Hamdan e lëshoi dorën të na vrasë... qysh kur? Njeriu nga fisi Ez-Zajid është me një mijë veta.

Jusufi: Frikësojuni All-llahut, Fejad... Frikësoju All-llahut, o burrë... Unë s'jam armiku yt... Po, u zëmë me të ndjerin, por unë nuk e kam vrarë. Armiqësia ime me të është vjetëruar dhe është zhdukur që në atë kohë... Kërkojeni vrasësin!

Kryeplaku: *(Personave që e mbajnë Jusufin)* Dërgojeni në shtëpinë time dhe lëreni atje, nisuni. *(Jusufin e marrin një grup njerëzish... Të tjerët mblidhen përreth kufomës së Mustafës)* Shpjereni të vdekurin në shtëpi!

Fejadi: Jo, kryeplak... jo... Nuk do të lëvizë njeriu ynë prej truallit të vet dhe nuk do të varroset para se t'ia marrim gjakun!

Kryeplaku: Do t'ia marrësh gjakun nëse e di kush është vrasësi!

Fejadi: Vrasësi dihet... Vrasësi është në shtëpinë tënde, kryeplak... e ti na shpall armiqësi me mbrojtjen e tij...

Kryeplaku: Jo, Fejad. Unë, s'jam armiku yt... Çfarë argumentesh ke kundër Jusufit? Është e vërtetë se njeriu e ka kundërshtuar djalin e xhaxhait tënd..., por çfarë argumenti ke se ai e ka vrarë atë?

Fejadi: Ai që e ka vrarë është armik i fshatit... Pyete Ebu Dautin.

Kryeplaku: *(Ebu Dautit)* A e ke parë duke e mbytur Mustafën, Ebu Daut?

Ebu Dauti: Jo, kryeplak... Unë e lava veten, por jua përkujtova armiqësinë e Mustafës me Jusufin... Është afër mendsh që kjo armiqësi të jetë shkak për vrasjen e Mustafës.

Kryeplaku: Ebu Daut, ti je njeri i huaj në fshat... Është mirë të mos gjykosh për ne.

Ebu Dauti: Më kërcënohesh të mos e them atë që e di, kryeplak? Tani më shtyn të dyshoj se ti dhe Jusufi jeni marrë vesh!

Kryeplaku: Hesht... po më shpif edhe mua!

Ebu Dauti: Ti po më shan, kryeplak... dhe koha s'është për të ta kthyer.

Fejadi: Ç'janë këto fjalë kryeplak? Pse i kërcënohesh njeriut i cili mban anën tonë?

Kryeplaku: Të gjithë ne jemi në anën tuaj kur duhet... Por, unë kërkoj nga Ebu Dauti të mos ndërhyjë në çështjet e fshatit, sepse të gjitha dyshimet e njerëzve tani më duken si të vërteta.

Ebu Dauti: Çfarë është përhapur për ne, kryeplak?

Kryepaku: Tani s'është vendi për këto biseda... Bën mirë ta pengosh të keqen, nëse dëshiron të mbesësh në mjedisin tonë... I huaji duhet ta dijë kufirin dhe të mos e kapërcejë.

Ebu Dauti: Unë s'jam i huaj në fshat... Unë jetoj këtu dhe kam shtëpi, pasuri, të afërmit dhe shokët e mi që u vendosën këtu... Njëri prej stërgjyshërve është varrosur

këtu... Çështja e fshatit mua më intereson ashtu si ty, ndoshta edhe më shumë... E kam detyrë ta mbroj fqinjën tim i cili më ka ndihmuar në kohë të vështirë... Nëse e do nevoja do t'ia marr gjakun.

Kryeplaku: S'ka fuqi më të madhe se e All-llahut... Ndale të keqen, Ebu Daut... Ndale të keqen dhe mos e nder zjarrin.

Fejadi: Mjaft, kryeplak... mjaft... Çështja u zbulua... Tani i dimë armiqtë dhe shokët.

Kryeplaku: Unë jam armiku yt, Fejad?

Fejadi: Pse e fshehe Jusufin në shtëpinë tënde?

Kryeplaku: Për t'i ikur më të keqes, Fejad.

Fejadi: Për t'i ikur së keqes, apo për ta mbrojtur?

Kryeplaku: Fejad... s'duhet të dyshosh tek unë... Nëse provohet që Jusufi e ka vrarë Mustafën edhe unë jam kundër tij.

Fejadi: Më fal, kryeplak... Ti je plaku i fshatit dhe ne e duam të vërtetën, sepse gjaku është i shtrenjtë. Ti je më i dituri ynë...

Kryeplaku: Dëgjo, Fejad... Barteni njeriun tuaj dhe bëjini të gjitha detyrat ndaj tij... Pastaj do të ulemi dhe do të merremi vesh. Kush ka të drejtë, ai e gjen atë.

Ebu Dauti: (ndërhyn) Nëse hesht Fejadi për Jusufin, atëherë ne nuk heshtim për të... Mustafa është fqinji dhe shoku ynë.

Kryeplaku: (*rrefkët*) Nuk do të heshtësh? Mos bëj dëm, se do të pendolesh!

Ebu Dauti: Unë jam Ebu Dauti, kryeplak, dhe mos u zemëro me mua... se zemërimi me të madhin i ka pasojat të mëdha...

Kryeplaku: Më kërcënohesh, o...

Ebu Dauti: Jo, kryeplak (*me ironi*), unë jam nën mbrojtjen tënde, si mund të të kërcënohem? Por, nëse e ngre dorën të më përzësh, të jesh i sigurt që s'do të hesht.

Kryeplaku: Mbaje gjuhën, ik dhe lëri njerëzit të bëjnë ç'të duan me punët e veta.

Ebu Dauti: Çështjen ta kanë lënë ty, kryeplak. Çdo gjë do të bëhet në kohën e vet... I ndjeri ishte i shtrenjtë... Por, më lejoni, edhe pse koha s'është e përshtatshme, të përmendi, për hir të shpirtit të të vdekurit se fqinji dhe shoku im ka disa borxhe. Këtu ka ca çeçe me sasinë e të hollave të cilën e mori hua prej meje. Dëshirova ta shpall para të gjithëve dhe në praninë e kryeplakut që të mos thuhet në të ardhmen se Ebu Dauti i shpifi të vdekurit... Po kështu dëshiroj ta shpall para të gjithëve se harxhimet e varrimit të të ndjerit dhe harxhimet e tjera do të bien në llogarinë time. Të lutem të më lejosh, Fejad, se i ndjeri ishte fqinji dhe shoku im. *(Grupit të mbledhur, midis tyre edhe të huajt që e vrau Mustafën)*. Ejani shokë *(u thotë disave)* e ju të tjerët barteni të vdekurin me të afërmit e tij, kurse ju ejani ta hapim varrin... Ejani të gjithë... *(Ebu Dauti del nga mesi i burrave, me të edhe një grup i të huajve, kurse një pjesë mbetet pranë të vdekurit... Kryeplaku nuk di si të sillet, në shesh mbretëron një heshtje e rëndë... Kryeplaku është nervoz. Fejadi, të afërmit e tij dhe disa shokë të Ebu Dautit, ndër ta edhe vrasësi, i afrohen kequmës së Mustafës, e bartin dhe dalin... Gruaja e Mustafës del duke qarë. Mbesin disa persona, midis tyre Mabiri, Seidi dhe Aliu)*.

Njeriu I: *(Kryeplakut)* Më së miri Jusufi të shpërngulet prej fshatit.

Kryeplaku: Por akoma s'është vërtetuar asgjë.

Njeriu I: Shpërngulja është e mirë, kryeplak.

Kryeplaku: S'ka fuqi tjetër përveç fuqisë së All-llahut.

Njeriu I: E di gjakun ti, kryeplak? Familja e të vrarit janë të revoltuar, frikësohemi prej më të keqes.

Kryeplaku: Ejani ta bindim të shpërngulet... S'ka fuqi tjetër, përveç fuqisë së All-llahut. *(Kryeplaku del me disa shokë,*

kurse në shesh mbesin Mahiri, Seidi dhe Aliu... Kalon një heshtje e rëndë... Disa prej tyre lëvizin, shkojnë e vijnë. Mahiri e ndërpret heshtjen me një pyetje).

Mahiri: Ç'mendon Ali... kush e vrau Mustafën?

Aliu: *(pas një mendimi)* Çështja vërtet është e çuditshme.

Seidi: Mos mendon se është Jusufi... Nuk e besoj...

Mahiri: Duket se je i sigurt se ç'thua.

Aliu: E pashë Mustafën mbrëmë... Ishte i qetë, i këndshëm, nuk dukej se kishte frikë, sikur t'i frikësohej dikujt, do të dukej tek ai pakëz...

Seidi: Si mund të dijë se ç'përgatitet kundër tij fshehurazi?!

Mahiri: A mendon se e kanë tradhtuar?

Seidi: S'është e pabesueshme.

Aliu: Çështja është e çuditshme... Mustafa ishte i fortë dhe trim. Është therrë me thikë.

Mahiri: Disa therje.

Seidi: Ndoshta e kanë sulmuar disa veta...

Mahiri: Ose ndoshta e kanë tradhtuar...

Aliu: Por, kush mund ta tradhtojë? Dhe pse? Ai nuk tradhtonte askënd, as që i dimë armiqtë e tij...

Mahiri: Për armiqësinë që tha Ebu Dauti për Jusufin...

Seidi: Ato s'janë veçse fjalë.

Aliu: Zënia e Jusufit me Mustafën është harruar dhe mendoj se është zhdukur atëbotë...

Mahiri: Duket se jo.

Seidi: A s'mund të ketë dorë Ebu Dauti në këtë punë?

Mahiri: *(qesh me ironi)* Ti shkon shumë larg...

Seidi: Pse?

Mahiri: Sepse Ebu Dauti ka mbështetje te familja e Mustafës dhe te të afërmit e tij... Si ta humbë këtë shok?

Aliu: Mahiri ka të drejtë.

Seidi: Kjo mund ketë ndodhur për shkak të grave.

Aliu: Nuk e kuptoj mendimin tënd...

Seidi: Me siguri e keni parë që një vajzë e Ebu Dautit sillej rreth shtëpisë së Mustafës... A s'mund të ndodhë vrasje për shkak të saj?!

Aliu: Të huajat nuk linin të ri në fshat pa luajtur me të... Pse ta mbysë Mustafën për shkakun e tyre e jo ndonjë tjetër? Por, kush vallë ta ketë vrarë?

Seidi: Ndonjëri prej të huajve duhet të ketë gisht në këtë... Unë njoh një që e ka përcjellë atë gjithmonë...

Aliu: Ata nuk kanë ndjenja për këto punë... e ka pa vëllai i saj me një djalosh të fshatit në vend të turpshëm... për All-llahun s'e lëvizi... sikur kjo çështje s'meriton rëndësi, unë e urrej atë...

Mahiri: Mos moho... çdo gjë mund të ndodhë...

Seidi: E kam parë atë, të huajin, ta ndiqte... Dhe e kam parë të sillet përreth shtëpisë së Mustafës...

Aliu: Kush prej tyre?

Seidi: Ai flokëverdhi i gjatë... E kemi parë një herë bashkë unë dhe ti...

Aliu: E mbante një fletore...

Seidi: Po... ai është...

Aliu: O vëlla... ai i përcjell të gjithë njerëzit... I mat rrugët... Ai s'është veçse një budalla...

Mahiri: Nganjëherë budallai mund të bëjë shumë...

Aliu: Jo, unë do ta heq fare këtë mendim (*kalon një kohë në heshtje*).

Mahiri: Medoemos të bëjmë diçka që ta dimë vrasësin...

Aliu: Ç'mendoni, dikush të shkojë në shtëpinë e të vdekurit e dikush në shtëpinë e kryeplakut?... Me siguri atje do të diktojmë diçka.

Seidi: Mendim i mirë... Unë do të shkoj në shtëpinë e kryeplakut...

Mahiri: Aliu të shkojë në shtëpinë e të vdekurit, ndërsa unë do të mbetem këtu në shesh... Do të shikoj prapa

gurëve mos vjen njeri... Thonë se vrasësi e viziton me-
doemos vendin e krimit...

Aliu: Por gjithsesi të marrim pjesë në përcjelljen e kufomës.

Mahiri: Do të marrim pjesë... Vendkalimi për në varreza
është këtu. Kufoma do të falet në xhami...

Seidi: Druaj se do të ndodhë diçka nëse kalon kufoma në-
për shesh...

Mahiri: Çdo gjë që çon në zbulimin e vrasësit është e
mirë... Nxitoni!

Aliu: Lamutmirë!

(Dalin Seidi dhe Aliu, secili në drejtimin e vet, kurse Mahiri mbetet në shesh... Ai kërkon ndonjë gjurmë, apo çka do qoftë që zbulon vrasësin. Afrohet pranë një njolle gjaku ku kishte rënë i vdekur Mustafa, por s'gjen asgjë... Ecën në drejtim të gurëve, fshibet prapa njerit prej tyre me qëllim që të shohë, pa vërejtur kush... Nëpër shesh kalojnë disa njerëz në mënyrë të zakonshme... Disa prej tyre ndiejnë frikë dhe dhembje kur shohin gjakun dhe shpejtojnë hapin. Mahiri i ndjek lëvizjet e njerëzve një kohë të shkurtër. Pas pak, hyn një njeri i huaj i cili mban në shpinë një thes të vogël dhe ndalet në shesh. Kërkon vendin, por s'është i përqendruar, drejtohet më afër gurëve ku është fshehur Mahiri, e lë thesin te gurët. Ulet në një gur, shikon në të gjitha drejtimet e rrugëve dhe nuk sheh askënd... Nxjerr një letër prej xhepit, e hap dhe mendon. Kjo është harta e fshatit dhe e sheshit. Mahiri e përcjell këtë me vëmendje. I huaji, pasi përfundon me letrën, e mbështjell dhe e kthen në xhep, pastaj ngrihet, e merr thesin, e vë në shpinë dhe vazhdon rrugën. Mahiri vëren se në vend të thesit i huaji kishte lënë një fishek. I huaji e përqëndron shikimin në njollën e gjakut... Gërryen dheun me këmbë dhe shikon përtokë. Mahiri, që e sheh lëvizjen e të huajit, nuk mund të qëndrojë në vend, ngrihet dhe nis drejt tij.)

Mahiri: *(Hidbërueshëm)* Mjafton! *(I huaji befasohet dhe kthehet në drejtim të Mahirit).* Pse e zhyt dheun me këmbët e tua të mallkuara?

I Huaji III: *(I befasuar me dialektin e Mahirit)* Më fal, unë jam i huaj... dhe

Mahiri: Unë e di se je i huaj... pse e bën këtë?

I Huaji III: Ma tërhoq vëmendjen gjaku...

Mahiri: A s'ke parë në jetë gjak në dhe... pra ta mbulosh me këmbë...

I Huaji III: Më fal... pa qëllim... unë jam i huaj dhe nuk e di fshatin... dua lagjen e Ebu Dautit, a e di?

Mahiri: Lagjen e Ebu Dautit? A ka Ebu Dauti lagje te ne?

I Huaji III: E kërkoj shtëpinë e tij.

Mahiri: Prej nga je?

I Huaji III: I huaj.

Mahiri: E kuptova që je i huaj... Prej nga ke ardhur?

I Huaji III: Prej Evrope... *(duke u mahitur)* E di Evropën?

Mahiri: Jo, nuk e di... A është e madhe?

I Huaji III: Po, shumë e madhe... dhe e bukur...

Mahiri: Atëherë, pse e ke lënë?

I Huaji III: S'kam vend atje...

Mahiri: *(ndërhyn)* E këtu ke lagje? *(heshtje)* Më thuaj se ç'ke në shpinë?

I Huaji III: *(Gjendet ngushtë, gjë që e japin lëvizjet e tij)* Kam plaçka dhe gjëra të tjera.

Mahiri: M'i trego!

I Huaji III: *(duke refuzuar)* Uf, nuk ke të drejtë... Nuk bën të më kontrollosh... *(thotë kështu dhe ecën me të shpejtë në drejtim të lagjes ku banon Ebu Dauti... Mahiri është i interesuar ta ndjekë, por ai ndalet kur i thërret Seidi).*

Seidi: *(byn në shesh)* Mahir... Mahir...

Mahiri: *(ndalet dhe kthehet)* Seid... Seid, pse u ktheve?

Seidi: Kryeplaku vjen me disa persona... E pashë duke dalë prej shtëpie, prandaj erdha këtu para tyre... Thonë që Jusufi është shpërngulur prej fshatit..

Mahiri: Është shpërngulur?

Seidi: Po ti... ç'po bëje?

Mahiri: *(Duke treguar në anën ku shkoi i huaji)* Dëshiroja ta ndiqja për të parë se ç'ka me vete.

Seidi: Kush ishte ai?

Mahiri: I huaj... prej shokëve të Ebu Dautit... Me një thes në shpinë. Shiko *(ia tregon fishekun e gjetur)*.

Seidi: Fishek, e ke gjetur te ai?

Mahiri: Mendoj se i ka rënë atij... E gjeta në vendin ku e la thesin e plaçkave... Doja t'ia kontrolloja thesin... Merre me mend... u ul të shikojë një hartë... kishte hartë të fshatit, të sheshit dhe të rrugës që të sjell në lagje.

Seidi: Çudi!

Mahiri: Tani kam një dyshim për këta të huajt... Mendon se në thes ka fishekë? Doja ta kontrolloja, por iku.

Seidi: Ndoshta nuk i ka rënë atij. Më trego se ku e gjete?

Mahiri: Atje *(i tregon në drejtim të gurëve)*.

Seidi: *(ecën andej)* Më thuaj ku?

Mahiri: S'ka rëndësi... këtu...

Seidi: A s'mund të jetë ky fishek argument?

Mahiri: Argument për çka?

Seidi: A mund të ketë kjo lidhje me vrasjen e Mustafës?

Mahiri: I huaji sapo arriti në shesh!

Seidi: Ndoshta s'është i tij... Pse mendon se ai bart fishekë... Ai mund të jetë i tjetërkujt... i personit që e ka vrarë Mustafën *(Mahiri shikon Seidin, pastaj fishekun të cilin e ka në dorë... Kalon një heshtje e shkurtër)*.

Mahiri: Ai s'është vrarë me plumba... është vrarë... me thikë.

Seidi: E di... e di... ndoshta vrasësi s'ka qenë i detyruar ta përdorë plumbin.

Mahiri: Ndoshta... por si do të na shpie ky fishek te vrasësi? *(Heshtje)* Çështje e çuditshme, shumë e çuditshme... *(ulet në gurë)*... Medoemos t'i ketë rënë atij të mallkuari.

Seidi: Cilit?

Mahiri: Të huajit... *(qëndron i zemëruar duke e përfytyruar të huajin tek po gërryente dheun të larë me gjakun e Mustafës).*

Seidi: Ç'thua?

Mahiri: Këmbe e tij e mallkuar e shkelte gjakun e Mustafës... Po ta kisha kapur, do ta mbytja.

Seidi: S'je ai i rëndomti...

Mahiri: S'mund ta heq prej koke se ai mbante fishekë... Merre me mend... ai është nga Evropa... dhe thotë se ajo është e bukur dhe e gjerë... e ka lënë dhe ka ardhur këtu... e ka ngushtuar gjerësinë e saj... ka ardhur të shkelë dheun e Mustafës me këmbët e mallkuara *(shikon njollën e gjakut për tokë)* Gjaku ende nuk është tharë... E ka shkelur gjakun e tij...

Seidi: S'të kam parë në këtë gjendje më parë...

Mahiri: *(ulet mbi gurë)* S'di ç'më gjeti. Kur e pashë duke e shkelur dheun m'u ndez gjaku... dhe çdo gjë ndryshoi, drita u zezua... M'u duk si egërsirë para meje dhe për shkak të tij i urrej ata të huaj, i urrej të gjithë për shkak të tij... I imagjinoja si bartin fishekë me thasët e tyre dhe i zbrazin në lagjen tonë... Ne sikur flemë... Merre me mend... ai bart hartën e fshatit dhe të lagjes... ata vijnë e pyesin për lagjen e Ebu Dautit... Dëgjon: për lagjen e tij!

Seidi: Ndal... qetësohu... po vjen kryeplaku... *(dëgjon zërin e kryeplakut jashtë sheshit t'u drejtohet personave që ishin me të... Kryeplaku hyn në shesh dhe vazhdon bisedën me ta...).*

Kryeplaku: Aspak... jo, nuk do të heshtim, do të vijë koha... s'kemi frikë, ne jemi fshat.

Njeriu I: Sot i zgjati fjalët, nesër e zgjat dorën...

Mahiri: Kryeplak... më lejo një pyetje.

Kryeplaku: Urdhëro!

Mahiri: Ndoshta s'është kohë e përshtatshme, se ti ke punë... por medoemos të të pyes tani.

Kryeplaku: Pyet ç'të duash!

Mahiri: A kujton me të vërtetë se Jusufi ka dorë në vrasjen e Mustafës?

Kryeplaku: Lëre Jusufin tani, lëre me problemin e vet.

Mahiri: Dëgjuam, kryeplak, se është shpërngulur nga fshati... Për këtë pyesim.

Kryeplaku: Ç'është e vërteta, vetëm All-llahu e di... por unë nuk mendoj se Jusufi ka dorë këtu.

Seidi: Atëherë, kryeplak, pse u shpërngul?

Kryeplaku: Unë kërkova prej tij që të zbusë të keqen... ta largojmë shpifjen nga fshati.

Seidi: Por nëse është i pastër?

Kryeplaku: Çështja do të sqarohet me kohë dhe, nëse s'ka faj, do të kthehet në shtëpi.

Mahiri: Kjo s'bën, kryeplak... Nëse jemi të bindur se Jusufi është i pastër, atëherë bindja duhet të shndërrohet në fuqi praktike dhe ta mbrojë njeriun.

Njeriu I: Nuk mund ta sqarojmë... a është i pastër apo jo... Të vërtetën e di vetëm All-llahu.

Seidi: Atëherë, pse ta detyrojmë të shpërngulet para se të kemi prova se ai është vrasësi?

Kryeplaku: Për t'i ikur së keqes, o bir.

Mahiri: Nuk largohet e keqja duke e veshur të pafajshmin me faj, o kryeplak... Kjo është dhunë.

Kryeplaku: S'kemi dashur të dhunojmë askënd... Dëshirojmë ta fikim zjarrin e shpifjes... Ç'të bëjmë që fisi i të vrarit e akuzon Jusufin... Ata janë të revoltuar, provuan ta vrasin këtu në shesh... Për pak do të ngjante një e keqe tjetër...

Njeriu I: Ebu Dauti... për Zotin, fshati nuk është i qetë që ditën kur erdhi ai...

Kryeplaku: Për çdo rast... Medoemos t'i ulim kundërthëniet në fshat rreth çështjes së të ndjerit, derisa të zbulohet vrasësi...

Mahiri: Nëse Fejadi vazhdon ta akuzojë Jusufin pa pasur fakte?

Kryeplaku: Atëherë... për çdo veprim do të mbajë përgjegjësinë...

Njeriu I: Shikoni... shikoni... Djali me shokët mbajnë tabutin *(afrohen të gjithë dhe shikojnë në drejtimin e treguar... Kryeplakut i ndryshon çelja, por ai mundohet ta përmbajë veten)*.

Kryeplaku: E kanë nxjerrë të vdekurin para se të arrijmë *(Dëgjojnë zërat e atyre që e shoqërojnë tabutin dhe disa fjalë të qarta drejtuar publikut)*. Ejani ta vajtojmë të vdekurin. *(Kryeplaku del me gjithë shokët në shesh, kurse Mahiri dhe Seidi qëndrojnë në një qoshe, përcjellin atmosferën, pothuajse me lot në sy)*.

Seidi: A s'do të shkosh te varret... *(Mahiri nuk i përgjigjet)*
Mahir... eja të shkojmë.

Mahiri: Ndiej një shtrëngim *(Hyn Aliu)*. *(Aliut)* Ç'pe atje?

Aliu: *(me dhembje)* Pashë ç'pashë.

Seidi: A s'do të shkosh te varrezat?

Aliu: Pse të shkojmë... atje ka diçka interesante?

Mahiri: A e di vrasësin? Cili është?

Aliu: Nuk e di vrasësin... por u njoftova me gjëra të çuditshme në lagjen e Ebu Dautit.

Mahiri: Lagjja e Ebu Dautit?

Aliu: Po.

Seidi: Pse e thërret lagjja e Ebu Dautit?

Aliu: Sepse ajo është e tij... Sikur t'i shihje se si mblidhen përreth shtëpisë së Mustafës, si përpiqen të shkojnë në shtëpinë e Ebu Dautit dhe në vendet ku banojnë të huajt, edhe ti do të thoshe si unë se ajo është lagjja e Ebu Dautit... Ishte një shtëpi dhe u bë një lagje... Hyra në lagje një ditë dhe dëshiroja të shkoja në shtëpinë e Mustafës. Kur arrita në hyrje, i gjeta dy djem duke e mbyllur rrugën... I pyeta për shkakun. Njëri më tha: Ka disa gropa... dhe ndalohet hyrja. Paramendo... ndalohet hyrja... ishin të vendosur të më pengonin... Më interesoi kjo çështje dhe doja të dija diçka për gropat. U futa në lagje nga një hyrje tjetër e ngushtë, i pashë

duke gërmuar tokën. Nën të kishin ndërtuar një shtëpi... Diçka që s'besohet. Shtëpi e madhe nën tokë...

Seidi: Pse e bëjnë atë?

Aliu: Nuk e di.

Mahiri: Ndoshta për të strehuar të huajt që vijnë tek ata!

Seidi: Nën tokë?

Aliu: Mos u çudit se trualli i këtij sheshi një ditë prej ditëve do të jetë i të huajve.

Seidi: S'di asgjë për vrasësin?

Aliu: Jo... por kur u ktheva nga hyrja e ngushtë, i gjeta duke e bartë të vdekurin. Eca me ta, dhe ja... gjatë gjithë rrugës dëgjoja pëshpëritje që thoshin se Jusufi është vrasësi.

Seidi: Por askush s' ka mundur ta argumentojë akuzën kundër Jusufit.

Mahiri: As nuk mund ta mohojë kush...

Aliu: Çështja është e turbullt.

Seidi: Jusufi i ngratë... e la fshatin pa kurrfarë fakti kundër tij, përveç akuzës.

Aliu: Shkoi Jusufi?

Mahiri: Po.

Aliu: E ka lënë fshatin përgjithmonë?

Seidi: Kështu tha kryeplaku... Njeriu është dhunuar.

Aliu: Ebu Dauti është i qetë tani... Jusufi është jashtë fshatit.

Mahiri: Do të jetë i gëzuar për këtë.

Aliu: Do ta harmojë tokën dhe do të ndërtojë ç'të dëshirojë... *(lëviz me nervozëm)*. Çështja e të huajve po më brengos shumë.

Mahiri: Edhe mua... Ndiej neveri ndaj tyre. *(Ia tregon fishekun)* Shiko.

Aliu: Ç'është ky? *(E prek)* Prej ku? Ku e gjete?

Mahiri: *(Pa iu përgjigjur pyetjes)*. Ç'thua, sikur të huajt të jenë ata që bartin thasë... Pastaj i grumbullojnë në shtëpi dhe si thua ti, i harmojnë nën tokë?

Aliu: S'është e pabesueshme.

Mahiri: Na duhen prova... (Seidit) Për këtë u përpoqa me atë të mallkuarin që iku pak para se të vije ti. A shkojmë në lagje?

Aliu: S'do të na lejojnë të hyjmë brenda.

Mahiri: Bisedoni me ata.

Aliu: Më kundërshtuan sot dhe më ndaluan të hyja brenda.

Seidi: Ndoshta sot kanë qëndrim të posaçëm për shkak të të vrarit.

Aliu: Po, për shkak të grupeve.

Seidi: Lëre tani këtë dhe të shkojmë te varret... (*Aliu shkon dhe ulet mbi një gur*).

Mahiri: Pse u ule?

Seidi: Eja të shkojmë në shtëpinë e Fejadit, nëse s'do te varret.

Aliu: S'dua.

Seidi: Ç'u bë me ty?

Mahiri: (*I afrohet Aliut*) Eja... çohu.

Aliu: (*ia largon dorën Mahirit*) Lërmë!

Mahiri: Ç'ka? Do të qëndrosh këtu pasi e çuan të vdekurin?

Aliu: (*E shikon për një moment*) Po... për këtë shkak duhet të mos kalojnë të gjallët.

Seidi: Është turp të mos shkojmë në shtëpinë e të vdekurit... Mjaft që s'shkuam te varret...

Aliu: Shko ti.

Seidi: Të shkojmë së bashku... Ç'do të bësh nëse mbetesh vetë në shesh?

Aliu: Do të rri këtu... dhe do t'ia thyej këmbën secilit prej tyre që do të kalojë këtej...

Seidi: Cilit?

Aliu: Secilit prej atyre qenve të Ebu Dautit... Të huajve.

Mahiri: A e ke gjetur kohën e përshtatshme?

Aliu: Kur do të jetë koha e përshtatshme, sipas teje? Kur të arrijnë të gjithë të huajt e Ebu Dautit të vendosen në fshatin tonë?

Seidi: Tani fshati është i shqetësuar... Ata janë ndarë... Problemi i Mustafës është i gjallë dhe s'ka dobi që të ndërmerret asgjë.

Aliu: Nga kjo, do të përfitojë Ebu Dauti dhe grupi i tij... Ata harmojnë tokën, sot ndërtojnë shtëpi, përparojnë në çdo moment... I pranojmë në shtëpitë tona... punë që s'mund të besohet... I mençuri nuk mund ta pranojë këtë sjellje.

Mahiri: Ne pajtohemi se doemos duhet të marrim një qëndrim... por, prit derisa...

Aliu: *(E ndërpret)* Jo... nuk do të pres të pajtohet fshati sepse ata nuk do të pranojnë. Ne s'kemi thënë që Jusufi është i pastër... as kemi thënë se ai është fajtor... as që kemi ndërmarrë diçka që ta pengojmë të mos shpërngulet prej fshatit... Tani ai ka shkuar. Kur e kundërshtoi hyrjen e të huajve në fshat, mbeti vetë, nuk e përkrahu askush... Hyjnë të huajt në fshat... jetojnë në të... harmojnë gropa për çdo ditë dhe kur më pengojnë të hyj në lagje, më thonë, prit... koha s'është e përshtatshme... Kështu mbesin mendimet tona të ndara, s'ka dobi prej nesh. Unë tani do të zbatoj atë që mendoj vetë... Do të rri ulur këtu në shesh dhe, sa herë që të vijë dikush prej tyre, do ta kthej prej nga ka ardhur ose do ta mbys.

Seidi: A mendon se do të të lënë të veprosh?

Aliu: Ç'do të bëjnë?

Seidi: Kush e di?!

Aliu: Unë nuk u frikësohem atyre... S'do të bëhet fshati ynë fshat... Ne nuk e meritojmë të jetojmë të mbisunduar.

Seidi: Mendo pak për këtë çështje.

Aliu: *(i zemëruar fort)* Kam menduar... kam menduar... S'dua të rrini me mua. Nëse frikësoheni prej tyre, largohuni prej meje... largohuni... *(bërtet)* shkoni... *(i shtyn me dorë. Në atë moment hyn një njeri i huaj, që duket se është prej grupit të Ebu Dautit.)*

I Huaji IV: Selamun alejkum... (e thotë në formë të huaj, të përpu-
nuar, amerikance... Aliu i afrohet, i shogëruar nga Seidi dhe
Mahiri... I huaji kthehet prapa dhe beton që puna s'është e na-
tyrshme... Në atë moment i afrohet Aliu me shpejtësi dhe i bie
disa herë... I huaji bie përtokë. Aliu bën ta mbysë, por Mahiri
dhe Seidi e pengojnë).

Seidi: (Të huajit) Ik prej këtu... shko... (I huaji ngrihet duke u
dridhur dhe nxiton që të dalë nga sheshi, kurse thesi i mbetet në
tokë... Mahiri e lë Aliun dhe shkon të marrë thesin por i huaji
është kthyer dhe e kap thesin... Mahiri dhe i huaji e kapin të dy
thesin dhe përpiqen t'ia marrin njëri-tjetrit... Aliut i ndizet
gjaku. Ai e sulmon të huajin, por megjithatë i huaji arrin që ta
marrë thesin dhe të ikë në drejtim të lagjes së Ebu Dautit.

Seidi: Ali... Ali lëre dhe mos na krijo probleme (Aliu kthe-
het kah Mahiri i cili në ato çaste e mban të huajin për
thesi dhe përpiqet t'ia hapë).

Aliu: Çka ka në thes?

Mahiri: Tani do të njihemi... (e hapë thesin).

Seidi: Ta marrim thesin dhe të ikim prej sheshit...

Aliu: Pse, ti a frikohesh?

Seidi: Jo..., por duhet të kemi kujdes.

Aliu: Prej cilit duhet të ruhem, prej atyre qenve?...

Mahiri: (E hap thesin) Shiko... shiko... (i nxjerrë dy pisto-
leta, disa fishekë..., dy bomba..., si dhe disa pjesë të ar-
mëve të lehta) armë... armë... a s'ju kam thënë?

Aliu: (Seidit) A shikon? S'më lejove ta mbys para se të më
mbytë ai mua? A s'është kjo armë që të më mbysë ai mua?
(Seidi nuk përgjigjet, shtrihet Aliu në tokë, ndërsa Seidi e
Mahiri e kapin dhe mundohen ta bindin që të ngrihet).

Mahiri: Ali... Ali...

Aliu: Më lejo... më lejo.

Seidi: Çohu... çohu... S'bën të mbetesh kështu në tokë.

Aliu: (E shikon Seidin me hidhërim) Dua të ulem këtu në
dheun e sheshit...ruaje këtë, kujdes, gjithnjë duhet ta

kesh para vetes... Kjo tokë ka dëshmuar shumë ngjarje, andaj frikohem se edhe mua do të më jepet rasti të dëshmoj se çka ka ndodhur këtu gjatë jetës sime (Ali merr pakëz dhé, ndërsa Mahiri qëndron pranë tij dhe shikon në drejtim të grushtit të dheut të përzier me gjakun e Mustafës) Frikohem se s'do ta shoh më dheun e këtij sheshi. (Seidit) Pse më pengove nga i huaji? (Të dyve) Pse më penguat? Nesër do të më vrasë ose do ta vrasë dikë tjetër me këto armë... pse e lejuat të hyjë në lagje? Pse? Pse?

Mahiri: (Aliut) Ti je i lodhur... qetësohu... (Aliu nuk përgjigjet, ndërsa Seidi i fut armët në thes).

Seidi: T'i çojmë së bashku në shtëpi... (Derisa Aliu i shikon ata dy të cilët i afrohen dhe përpiqen ta ngrenë nga toka, dëgjon zhurmën e hapave të shpejtë në drejtim të sheshit, ku më vonë papritmas paraqitet grupi i Ebu Dautit bashkë me të huajin nga i cili Mahiri e mori thesin).

I Huaji IV: (Duke bërë me shenjë kah tre djelmoshat) A këta janë... (të huajt nxitojnë kah ata... Mahiri kthehet dhe e sheh grupin e Ebu Dautit duke ardhur. E lë Aliun dhe përgatitet për sulm... Kështu veprojnë edhe Aliu dhe Seidi... Pastaj fillon kacafytja fizike në mes të dyja grupeve. Njëri nga të huajt e nxjerr thikën dhe e sulmon Aliun... i cili i gjetur pa armë, e merr një gur dhe përpiqet ta gjuajë kundërshtarin, por megjithatë i huaji arrin ta qëllojë disa herë... Aliu bërtet... Nga të dyja anët në shesh grumbullohen njerëzit. Zënka rritet edhe më, përdoren thika, shkopinj, gurë dhe armë... Ngadalë çdo gjë përfundon, drita nga sheshi fiket që kështu të formohet një lloj errësire e tmerrshme... Me vazhdimin e gjuajtjes së pistoletës lëshohet edhe perdja).

Perdja
Përfundimi i pjesës së parë

AKTI I DYTË

(Sheshi i njëjtë. Drita bie gradualisht. Dikush e ngre pistoletën. Në formë të hijes duket Kryeplaku dhe Ebu Dauti. Qëndrojnë përballë njëri-tjetrit, në largësi. Drita është e përqendruar te të dy, kurse errësira ndërmjet tyre thellobet më shumë).

Kryeplaku: I gënjeve bijtë tanë, Ebu Daut! Të kanë mbrojtur kur ishe i dobët, ta kanë hapur derën dhe shpirtin. Ua mohove bujarinë njerëzve, atyre që qëndruan me ty në kohën e keqe... S'të kanë dëmtuar atë botë, kur të dëmtonin dhe të dëbonin të tjerët. I gënjeve bijtë tanë dhe i preve në besë.

Ebu Dauti: Nuk e kuptoj gjuhën e butë, kryeplak... Kaloj ajo kohë kur i dëgjoja fjalët e tua dhe s'e thoja atë që dëshiroja ta thoja... Tani erdhi koha ta them të vërtetën dhe të të shpall se ç'dëshiroj... Shtëpitë jua mora me forcë dhe tani lagjja është imja. Kush prej jush do të mbesë këtu, ai do të jetë nën mbikëqyrjen time dhe do të veprojë si dëshiroj unë. Sheshi në të cilin u takuam ditën që erdhëm, të cilin tani e sheh prej së largu, është yni, ju në të s'keni asnjë pëllëmbë.

Kryeplaku: Banorët e lagjes janë zotërinj të shtëpive.

Ebu Dauti: Banorëve të lagjes s'u ka mbetur tokë e shtëpi, tani ne jemi zotërinj.

Kryeplaku: A është e udhës që t'ju pranojnë në shtëpitë e tyre, kurse ju t'i nxirrni prej tyre?

Ebu Dauti: Këto janë elemente të sigurimit, kryeplak... S'mund të jetojmë me ta, sepse ua kemi frikën.

Kryeplaku: Pse nuk i kishe frikë kur ishe i dobët dhe të ndihmuan e të mbrojtën... I ndërrove qëllimet ti, apo ata ndryshuan?!

Ebu Dauti: Pse t'i ndërroj qëllimet? S'kam pasur asgjë... por tani... çështja ndryshon.

Kryeplaku: Logjikë e çuditshme... moral dhe fjalë edhe më të çuditshme.

Ebu Dauti: Kjo është gjuha e realitetit, kryeplak... Përpiqu ta kuptosh dhe fol me të, nëse mundesh, kurse gjuhën e butë të cilën e dëgjoj tani, të them të vërtetën, unë nuk e kuptoj.

Kryeplaku: Unë flas me gjuhën e drejtë... S'më ka shkuar në mend se do ta dëgjoj prej teje këtë që thua.

Ebu Dauti: Sepse ti je i marrë... sepse ti je i ulët... më fal...

Kryeplaku: *(i zemëruar)* Më fyen!

Ebu Dauti: Ti je qesharak, kryeplak... qesharak. (qesh)

Kryeplaku: Ebu Daut, gjuha me të cilin flet me mua, nuk më pëlqen... Ti manipulon me pasojat e tradhtisë dhe flet pa kurrfarë argumenti. Është më mirë që të turpërohesh prej vetvetes dhe prej sjelljeve të grupit tënd.

Ebu Dauti: Unë jam i gëzuar. I gëzuar që dëgjoj këshilla morale dhe do të jem i gëzuar gjithmonë sikur t'i përsërisësh këto.

Kryeplaku: Ti je i poshtër!

Ebu Dauti: U hodhëm nga këshillat në sharje. Unë mund të të fal, sepse di si të veprojmë me ty. Kurse fëmijët e mi nuk mendojnë se do të të falin.

Kryeplaku: Të më falësh?! Çfarë e mendoni vetveten? Me çfarë gjuhe më flet ti, bre hajn... Cilët jeni ju?

Ebu Dauti: Ne jemi sot zotërinj të këtij sheshi... Ky është ai që të flet ty...

Kryeplaku: Por ju s'do të mund të flisni... as gjallë të mbeteni nëse vendosim ne, banorët e fshatit... Dije mirë se, nëse vjen koha, të gjithë ju do të qëroheni për disa orë.

Ebu Dauti: Do të flas dhe do të punoj ç'të dua...

Kryeplaku: Deri këtu arrite, o hipokrit... Shikoni, o burra. Dëshiron të na imponojë zotërimin e vet dhe të na shajë.

Ebu Dauti: Më vjen keq, kryeplak... S'kam kohë të humb duke t'u përgjigjur ose duke të dëgjuar...

(Ebu Dauti tërhiqet, kurse drita bie në formë të barkut... Syri i shikuesit përqendrohet një kohë në të, derisa kryeplaku dëgjon fjalët e tij...).

Kryeplaku: O njerëz... O burra... O fshatarë... ejani dëgjoni dhe befasohuni... Ne e ndihmuam këtë të poshtër kur ishte i dobët, u lejuam hajnave të tij të kthehen këtu. Sot ai mohon çdo gjë, të njohur dhe të lavdëruar dhe sulmon bijtë tanë, i gënjen dhe disa i mbyt... E theri robëreshën e ngratë që banonte me të në lagjen tonë... për t'ia marrë shtëpinë dhe për t'u bërë zot i lagjes.... ai s'do të zbrapset nga sheshi të cilin e ka marrë. Ai sot flet me një gjuhë të re, për të cilën thotë se është gjuha e realitetit dhe e forcës... Ai fyen, refuzon të dëgjojë për të drejtën tonë... Ç'thoni, o fshatarë... a mund të duroni? Ai s'do të na lejojë të hyjmë në shesh... S'kemi ne aty asnjë pëllëmbë, thotë ai... Sheshi ynë, në të cilin u rritëm, në të cilin luanin vogëlushët tanë! Sheshin tonë, të cilit ia dini gurët dhe tokën... Ai na mban si një tufë lulësh. Unë s'besoj për sa kam dëgjuar... e as besoj që ju shoh tani, o fshatarë... *(Ndriçon vendi në të cilin gjindet kryeplaku... Duket një shesh i vogël, jo ai i pari në të cilin ndodhi përleshja. Shihen disa njerëz dhe gra moshash të ndryshme, bartin thasë në krabë, disa janë të zbatshur. Disa bartin thika dhe pushkë të gjata e të vjetra. Në tokë kanë rënë disa të plagosur e të pamundur. Njerëzit në shesh i shohim në grumbuj, të shpërndarë, secili interesohet për veten. Kryeplaku ecën në mesin e të pranishmëve dhe shton unitetin). A ju jeni ata? Kjo përçarje, përqeshje... Unë nuk i dëgjoj zërat tuaj... Bisedonim përpara, dëgjoja mendimet tuaja, dikush kundërshtonte, tjetri diskutonte dhe i treti propozonte... Ç'keni? S'dëgjoj prej jush veçse ofshamë. Folni... juve ju flas... (i merr për dorë dhe ngjitet ngadalë në vendin e vet). Ti... dhe ti... dhe ti... edhe unë...*

ju të gjithë... unë ju flas, ju thërras... o fshatarë... *(përfundon në një qoshe të sheshit, aty ku qëndrojnë Mahiri dhe Seidi. Kur arrijn, gjendja e tyre keqësohet. Shpirti po u del).*

Kryeplaku: Cilët jeni ju të dy?

Mahiri: Mahiri dhe Seidi... kryeplak.

Kryeplaku: Mahiri...?!

Mahiri: Ai vetë...

Kryeplaku: A nuk ju mbyti në shesh, o bir?

Mahiri: Jo, kryeplak, vetëm dora më shkoi.

Kryeplaku: Kush u mbyt prej jush?... Ti me shokë? Nuk më kujtohen... Bisedonit me mua, pastaj ju lashë e më vonë ngjau çka ngjau. Kush prej jush u vra në shesh?

Mahiri: Shumë vetë u vranë. Ndër ta edhe shoku ynë, Aliu.

Kryeplaku: Aliu... po... po... Aliu. Kujtohem mirë... pika e djalit... nuk u martua.

Mahiri: Fati i tij është më i mirë se fati ynë.

Seidi: Mos fol kështu, Mahir! *(Mahiri e përvjell).*

Mahiri: Ai vdiq dhe u qetësua, kurse ne u lodhëm dhe arritëm deri te ky shesh i kobshëm... Kemi parë atë që nuk e kemi ëndërruar.

Kryeplaku: A të vjen keq, o bir?

Mahiri: Jo, kryeplak, flas prej gëzimit...

Kryeplaku: Mos u tall me mua, o bir... Edhe mua më vjen keq si ty.

Seidi: Mos e bëj me faj, kryeplak... I kanë hipur nervat ngaqë nuk shikon gjë të mirë në shesh.

Kryeplaku: Ke të drejtë! *(Mahirit)* Ke të drejtë, Mahir! Unë nuk të jam hidhëruar. Edhe unë jam i mërziur për sa ndodhi dhe ç'është duke ndodhur tani.

Mahiri: Aliu ka vdekur, kryeplak... Shumë djem si ai kanë vdekur, edhe mua më është këputur një dorë... S'na lanë të shkonim në lagjen tonë. Pas të gjitha këtyre viktimave në shesh, do të largohemi nga lagjja pa i sulmuar! Diçka e çuditshme, e çuditshme... Nuk mund ta

kuptoj as ta besoj. Fshat... një fshat... Një fshat të tërë... ta sulmojnë një grup hajnash? Ku ka ndodhur kjo në botë?!

Seidi: Se ç'ndodhi është çudi!

Mahiri: *(Duke vazhduar)* Edhe më e çuditshme... Ata tallen me ne, na përqeshin dhe s'mund ta ngremë kokën... Ky është fshat?! Fshat që meriton t'ia vësh zjarrin fund e krye. *(Heshtje)* Kryeplak... grupi i Ebu Dautit e kanë marrë lagjen, sheshin dhe na vranë. Ky është një nënçmim për ne... A dëgjon... a dëgjon, kryeplak, apo ta përsëris edhe një herë?

Kryeplaku: Dëgjoj, o bir... dëgjoj...

Mahiri: *(Heshtjen e ndërpret Mahiri me nervozizëm të madh).*
Kryeplak!

Kryeplaku: Urdhëro!

Mahiri: Ti je rrenacak!

Seidi: *(e qorton)* Mahir?!

Kryeplaku: Unë, Mahir?

Mahiri: Po, ti, kryeplak!

Seidi: Turp, Mahir!

Kryeplaku: *(Seidit)* Lëre *(Mahirit)* Pse, o bir?

Mahiri: A s'na ke thënë se janë një grup hajnash që s'mund të maten me fshatin dhe se fshati kur të dojë mund të bëjë atë që do me ta? *(Kryeplaku hesht.)* A s'na ke thënë?

Kryeplaku: Po, bir.

Mahiri: Ku është fshati dhe fjala jote tani?

Kryeplaku: Ajo që kam thënë është e vërtetë...

Mahiri: Ata nuk e kanë sulmuar fshatin! Deri kur do ta mohojmë realitetin, kryeplak? A s'e kanë marrë lagjen dhe dëbojnë banorët e saj?! A s'është sheshi tani në duart e tyre dhe askush prej nesh s'mund të shkojë në shtëpinë e vet? A s'është kjo e vërtetë, kryeplak? Deri kur do të gënjejmë??

Kryeplaku: Nuk e kanë marrë fshatin, Mahir... Fshati nuk ka marrë pjesë në atë që ndodhi këtu në shesh. Kun-

dërshtimi ishte ndërmjet nesh dhe Fejadit e familjes së tij për çështjen e Mustafës. Jusufi me familjen u larguan prej fshatit dhe secili në arë punon i qetë, pa i shkuar mendja se të huajt do të ngrihen kundër tyre... Kur ngjanë mosmarrëveshjet, mik, disa kujtonin se kundërthëniet janë ndërmjet Fejadit dhe familjes së Jusufit... Disa fshatarë erdhën në shesh që të shuajnë gjakrat dhe të keqen, ta qetësojnë gjendjen...

Mahiri: Çudi se ç'thua, kryeplak!

Kryeplaku: Fshatin e keni gënjyer.

Seidi: Po, kemi gënjyer se ne jemi në shesh... Kjo është e vërtetë. S'kemi besuar se grupi i Ebu Dautit merret me këto gjëra... S'jemi ruajtur, edhe pse ishim të gatshëm nëse bënin diçka kundër nesh.

Kryeplaku: Të huajt s'mund t'ia dalin fshatit akoma!

Mahiri: A të gjitha këto shuplaka i kemi prej tyre? A mos janë këto ëndrra, kryeplak?

Kryeplaku: Ti e di mirë se fuqia e fshatit është e madhe.

Mahiri: Për Zotin, kryeplak, mua s'më bindin këto fjalë... Unë do të fshihem këtu, në hijet e këtij muri, që të mos më gjuajnë të huajt nga pullazet e shtëpive tona, unë s'mendoj ta lëshoj sheshin dhe të arrij në shtëpi me dorë të këputur që në krah. Kjo është e vërtetë, kryeplak... Çdo gjë tjetër është trillim... Mos më vër faj për atë që them. *(Kryeplaku e shikon Mahirin dhe Seidin... Kalon një kohë në heshtje, pastaj, mbas murit përreth, ku ishte ulur Mahiri, dëgjoben të shtëna pistolete. Pas një momenti, hyjnë dy njerëz që bartin një të plagosur dhe e vënë përreth murit. Populli në shesh nuk lëviz, kurse grupi i cili qëndron këtu bëhet sikur s'vëren se ç'ndodh. Mahiri, i ndjekur nga Seidi, u afrohet personave që e sollën të plagosurin).*

Mahiri: Çka ngjau?

Izudini: Është plagosur, e qëlloi një plumb, ndihmoni ta lidhim *(Seidi shkon që të sjellë gjërat e nevojshme për ndihmë).*

Mahiri: Ku u plagos?

Izudini: U përpoqëm ta kalonim sheshin dhe derrat e goditën.

Mahiri: Pse deshët ta kalonit sheshin?!

Izudini: Pyetje është kjo? Dëshironim të shkonim në shtëpitë tona. Ku janë fashat? Njeriu ka gjakrrjedhje.

Mahiri: *(thërret)* Seid.

Kryeplaku: *(Afrohet dhe ua jep shaminë që mban në kokë)* Merre... Lidhe plagën *(Izudini e merr shaminë dhe fillon ta lidhë plagën, kurse kryeplaku qëndron pranë të plagosurit)* Lëre. Nuk e ke lidhur mirë *(e merr fashën dhe e lidh të plagosurin)* Plagë e madhe *(içjen Seidi, në dorë ka një copë pëlhurë dhe ia jep një pjesë Izudinit).*

Seidi: Merre... S'gjeta më të mirë se kjo.

Izudini: Nuk e dua... Më jep pak ujë *(Seidi i jep ujë Izudinit, kurse kryeplaku ia merr enën dhe e freskon të plagosurin)*. A mund ta lëmë te ju derisa të kthehemi?

Mahiri: Ku shkoni?

Izudini: Do të shkojmë atje.

Mahiri: Në shesh?

Izudini: Po... Do të përpiqemi që të kthehemi medoemos në shtëpitë tona.

Mahiri: Do të vij me ju...

Seidi: Shko.

Mahiri: Kush më lë mua... Shtëpinë e kam atje, unë s'jam më i mirë se ata të dy.

Seidi: Po ti...

Mahiri: Me një krah?! S'është aq keq! Kjo më mbeti... *(e ngre dorën e shëndoshë duke u folur të dyve)* A është e dobishme kjo?

Izudini: Çdo dorë është e dobishme... Nëse dëshiron të vish, kjo është e drejta jote, mirë se të vish.

Mahiri: Nuk dua t'ju bëhem barrë juve, jam i plagosur në shesh dhe më është këputur dora... Por, unë kam përvojë me ta... *(Seidit)* Lamtumirë!

Seidi: Me të vërtetë shkon?!

Mahiri: Po...

Seidi: Mahir... nuk do të të shërbejë ajo... ti e di.

Mahiri: Seid, jam i sigurt se jeta është më e vështirë se vdekja. Të rrish e t'i shikosh këta njerëz në shesh, në këtë pozitë kaq të dobët e të ngratë, është mundim i vazhdueshëm. Më e lehtë është vdekja? Pastaj, çka më mbeti mua në jetë?! Ditët, të cilat i kaluam bashkë nën hijen e këtij muri, do t'i fshehim nga vdekja... Sepse nuk i ka dhënë ato jeta e vërtetë... Jeta është diç tjetër... jo si kjo në të cilën gjendemi.

Seidi: Me dhembje je duke folur...

Mahiri: Le të jetë.

Seidi: Por a ke shpresë të sigurt që do ta realizosh...?

Mahiri: Më shumë shpresë do të kem po të shkoj, sesa po të rri këtu...

Izudini: (*Seidit*) Lere të vijë me ne pasi është i vendosur. Mos ki frikë.

Seidi: S'kam ndër mend ta frikësoj... por...

Mahiri: (*e ndërpret*) E kuptoj urtësinë tënde.

Seidi: (*me bidhërim*) Mendoj se shkuarja e juaj s'do të jetë në dobi të askujt, as për ju, as për ne.

Izudini: Pse?

Seidi: Sepse, edhe nëse e kaloni sheshin me sukses, nuk do të mund të hyni në lagje: Ndoshta do ta humbni jetën... Kjo do të jetë më tepër se një humbje e re.

Izudini: Çka do të jetë? Gjak mbi gjak.

Seidi: (*Mahirit*) Atëherë, e kuptove...

Mahiri: (*Izudinit*) Çka mendoni më konkretisht?

Izudini: Jemi mallëngjyer për shtëpitë tona, dëshirojmë t'i vizitojmë, t'i shohim...

Seidi: Këto urtësi ndoshta do të të kushtojnë sa jeta...

Izudini: (*Duke i bërëtitur Seidit*) Ç'është jeta ime pa këto urtësi? Apo të të lexoj poezi?

Seidi: *(ulet përtokë)* Hyn në dialog të nxehtë.

Mahiri: Unë shkoval!

Seidi: Mos shko. Nëse më respekton mua, mos shko... Edhe ju rrini afër shokut tuaj, ndihmojeni. Kjo është e mira...

Mahiri: *(e shikon Izudinin, pastaj që të dy e shikojnë njeriun tjetër, të ndalur afër tyre, i cili hesht gjatë tërë këtij dialogu... i shikon me hidhërim).*

Xhibadi: *(Izudini)* A të pëlqyen shembujt e fiikës, këto që i patë? Qëndro me këta si të duash *(doli nga vendi).*

Izudini: Xhibad... Xhibad... *(nuk përgjigjet, Xhibadi vazhdon udhëtimin, kurse Izudini dhe Mahiri e ndjekin).*

Seidi: *(Seidi i shikon në heshtje, pastaj bie në tokë, vërehet që po i dridhet trupi. Kalon një kohë e rëndë.).*

Kryeplaku: A shkuan? *(Seidi nuk përgjigjet dhe kryeplaku i drejtohet me emër) Seid!*

Seidi: *(duke mos e shikuar kryeplakun)* Urdhëro!

Kryeplaku: Çka të gjet?

Seidi: *(Flet me dhembje, gati duke qarë)* S'jam frikacak, kryeplak... s'jam frikacak. Kisha mundësi të shkoja me ata në lagje. Por çka të bëjmë atje dhe si do të jetë rezultati?! S'është me rëndësi të shkojmë, por është me rëndësi se çka do të realizojmë... Nga rezultati që do ta arrijmë atje... *(Kryeplaku nuk i vë rëndësi fjalës së Seidit)* Apo s'kam të drejtë, kryeplak... *(i afrohet)* S'kam të drejtë? Përgjigjmu... Çka do të bëjnë tre veta me grupin e Ebu Dautit?! A do t'i sulmojmë? Të huajt e kanë sulmuar tërë fshatin...

Kryeplaku: *(e ndërpret)* Nuk e kanë sulmuar... Ju thashë që nuk e kanë sulmuar.

Seidi: *(Bërtet)* E kanë sulmuar... e kanë sulmuar... e kanë sulmuar, kryeplak... S'do të besosh?

Kryeplaku: Jo... aspak. Fshati s'është sulmuar, fshati nuk ka marrë pjesë në ngjarje. Fshati është i fortë.

Seidi: Shiko, kryeplak... shiko përreth fshatit të fortë... shiko se çka po sheh përreth? Grupe të vogla njerëzish...

Kryeplaku: Pse më pyet? Pse këmbëngul me këtë pyetje?

Dëshiron të të përgjigjem dhe të qëndrosh pranë meje.

Seidi: Çka mendon? Më akuzon si frikacak, kryeplak?

S'është trimëri të shkosh e të vdesësh si dash pa vlerë.

Kryeplaku: Nuk është trimëri as të vajtosh afër meje si një vejane... mendo pakëz se ç'po bën.

Seidi: Më akuzon, kryeplak *(heshtje... Seidi largohet nga kryeplaku)* Sikur të mos kishin shkuar do të ishim katër veta, do të bënim diçka, do të mendonim së bashku, por shkuan, mbeta vetë, s'di se kur do të kthehen... nëse kthehen...

Kryeplaku: Largohu prej meje!

Seidi: Më përzë, kryeplak?

Kryeplaku: Nuk njoh një djalë të tillë në fshat e as dua të njoh!

Seidi: Je i ashpër me mua, kryeplak... por grupi i Ebu Dautit ka luftuar me Mahirin dhe Aliun në sheshin e fshatit.

Kryeplaku: Rezultati ishte që sheshi shkoi.

Seidi: *(përpiqet të fshehtë të vërtetën, por s'mundet)* Çfarë mëkati kemi ne që grupi i Ebu Dautit gjendet në shesh?

Kryeplaku: Kjo është e qartë... kur do Zoti... kur do Zoti.

Seidi: *(Kryeplaku e ka rënduar, e ka shqetësuar. Shkon tek ai dhe i flet me revoltë e hidhërim)* Çka mendon? Çka mendon? Unë e dhashë mundin tim. S'kam ikur nga sheshi pa shkak, s'ishim të përgatitur! Të huajt erdhën me armë... Para nesh ishin gurët e sheshit... S'mund të më akuzosh.

Kryeplaku: *(me ironi)* Unë s'të akuzoj ty, o bir, por e qorto Ali Ez-Ze-jrin, që ishte frikacak.

Seidi: *(Përgjigja e kryeplakut e prek Seidin. Ai ulet në tokë dhe fillon të qajë. Në atë moment dëgjon të shtëna pistoletash jashtë shkretëtirës. Seidi ngrihet me shpejtësi, shikon grupet e ndara në shesh, ngarend në mesin e tyre si i çmendur, kurse zëri i pistoletës afrohet gjithnjë e më shumë)* Plumba, a dëgjoni? Mahir, Izudin dhe Xhihad... Plumba *(ngarend)* Shokët tanë të huajt i gjuajnë me plumba, a dëgjoni... plumba?!

Mahiri është me një dorë dhe s'mund t'u përballojë, a dëgjoni? Përgjigjuni së paku, dëgjoni, thoni një fjalë. Më shikoni në fytyrë si budallenj, a s'kuptoni se ç'them? Të huajt i vrasin shokët tanë, pastaj do të vijë rendi edhe për ju, o fshatarë, o burra *(afrohet gjithnjë e më shumë e shtëna e pistoletës. Seidi shkon rrotull në mesin e grupeve... Hyn Mahiri i plagosur dhe bie para këmbëve të Seidit)* Mahir... Mahir...

Mahiri: S'ka rëndësi... Seid, do të vdes... do të vdes pa arritur në lagje... në shtëpinë tonë, Seid... në shtëpinë tonë... *(E ngrre dorën sikur dëshiron diçka)* Seid... Seid *(bie i vdekur. Të huajt, grupi i armatosur i Ebu Dautit hyn në atë moment në shesh. Seidi befasohet, bën në drejtim të kryeplakut i cili e mban të plagosurin. Fillojnë të shtënat dhe tollonia bëhet e përgjithshme. Dëgjohen piskama, grupe njerëzish lëvizin me frikë dhe largohen nga vendi...).*

Seidi: Ik, kryeplak... ik... Të huajt do ta shkatërrojnë vendin *(S'dëgjohet përgjigje nga kryeplaku. Vazhdojnë të shtënat. Kur ndriçon drita, shohim disa plaçka dhe gjëra të tjera, shohim pjesën më të madhe të vendit ku janë përqendruar të huajt - grupi i Ebu Dautit. Në pjesën tjetër duken disa shtëpi dhe ca grupe fshatarësh... Kryeplaku gjendet midis tyre dhe përcjell lëvizjet e grupeve të tjera. Jusufi, i cili e kishte lënë fshatin, i drejtohet).*

Jusufi: A shikon, o kryeplak... a e pe rezultatin? Më morët armik kur jua tërhoqa vërejtjen për grupin e Ebu Dautit. Tani kënaqeni që i pranuat! Kënaqeni duke shikuar shtëpitë tuaja në duart e tyre. E kanë mbushur sheshin me viktimat tona dhe s'ka kush t'i varrosë. Ky është i huaji...

Kryeplaku: Mjaft i qortove Jusuf, nuk të kemi konsideruar armik dhe s'ka vend këtu për këto fjalë.

Jusufi: Kur ju thashë se janë kriminelë dhe do të na krijojnë mundime, ti the: S'kanë vend këto fjalë këtu... Shikoni se çka na ndodhi sot, s'u mjaftuan me një shtëpi e me një lagje... Ata donin më shumë se një lagje, dy

apo katër të fshatit tonë. Ti thoshe se ne jemi fshat, a mund t'i dalin përballë një fshati? Do t'i nxjerrim prej fshatit nëse ndiejmë ndonjë dëm! Shiko tani, kryeplak, ata do të na nxjerrin prej fshatit! Zgjohu, kryeplak, zgjohuni burra!

Kryeplaku: Për hir të Zotit, Jusuf, mos e shto peshën mbi peshë, sepse dhembja s'ka lënë vend në shpirtrat tona. Ajo na ka sulmuar dhe rikujtimi i së kaluarës është i pavlerë.

Jusufi: Ju ua dorëzuat çelësat e fshatit dhe lejuat t'i pranoni të huajt në shtëpitë tona.

Kryeplaku: Nuk i kemi lejuar, por ranë si një sëmundje dhe nuk dimë si hynë, si u vendosën dhe si na nxorën!

Jusufi: Ju kam thënë se ata janë kriminelë, ikën të ndjekur nga të gjitha anët e botës edhe erdhën këtu... Ju thatë: jo. Ju kam thënë se gratë e tyre do t'i infektojnë djemtë tanë. Ju thatë: jo. Ju kam thënë se do të na nxjerrin nga shtëpitë tona dhe do të na marrin lagjen dhe se fshatarëve, kudo që janë, do t'u shkatërrohen shtëpitë e tyre. Nuk më dëgjoit askush. Unë sikur këndoja në mulli. Unë nuk e kam vrarë Mustafën, kryeplak... Nuk di edhe tani se kush e ka vrarë, por di se kush përfitoi nga konflikti im me të. E di se kush banon tani në shtëpinë time dhe në të Mustafës, po edhe në shtëpinë e Fejadit, i cili u mashtrua. Sa larg isha prej jush dhe prej shtëpisë sime! Kriminelët u kënaqën me mundin tim dhe të gjyshërve të mi dhe u çlodhën në llogari të punës dhe të djersës sime. Kush ishte shkaktar për këtë, kryeplak? A s' ishte ti dhe fshatarët që të përkrahën?

Kryeplaku: *(Duke mohuar)* Unë, Jusuf?!

Jusufi: Po, ti, kryeplak, ti ma mbylle gojën dhe Ebu Dauti kujtoi se unë ju krijoj probleme. Isha i akuzuar për vrasjen e fqinjit tim, isha i vetmuar para akuzës së rëndë. Akuzë e rrejshme për të cilën heshtët! Pastaj kërkuat prej

meje të shpërngulesha, ti kërkove që të shkoja... ti mban përgjegjësinë për mua dhe këtë që i ndodhi fshatit.

Kryeplaku: O Jusuf!

Jusufi: Po, ti je përgjegjës për humbjen e lagjes dhe të sheshit të parë e të dytë dhe për të gjithë të vrarët që ranë këtu.

Kryeplaku: Hesht! Hesht!

Jusufi: Mos i ik përgjegjësisë, kryeplak... Ti je përgjegjës dhe ti duhet t'i mbash pasojat.

Kryeplaku: S'jam përgjegjës... ah, për atë fuqi që është i plotfuqishëm për rregullimin e çështjeve... Unë s'jam përlyer, por kam heshtur. Unë Jusuf, jam një kryeplak shumë modest i lagjes... Në fshat gjenden dhjetë kryepleq. Gati secili prej tyre është kryeplak. Çka kam në dorë? Unë s'e kam në dorë çështjen e fshatit... Unë jam kryeplak i lagjes, nuk i kam në dorë depot e mallit, as jam magjik. Unë punoj në bazë të përvojës sime dhe të sinqeritetit tim ndaj jush dhe fshatit. Ndoshta gaboj, por s'jam tradhtar, Jusuf.

Jusufi: Ti na e mbyll gojën gjithmonë me këso fjalë. Por kësaj here unë nuk do të hesht... Unë të ngarkoj me përgjegjësi, sepse ti ndryshon nga kryepleqtë e tjerë të fshatit. Prandaj ke mbetur kryeplak yni, ndërkohë që të tjerët u ndërruan disa herë. Ti je përgjegjës dhe ti do të ballafaqohesh me realitetin dhe të vërtetën.

Kryeplaku: *(E ndërpret)* Jusuf!

Jusufi: Medoemos ta them atë që dua, kryeplak! Na keni përzënë prej fshatit që të mos e mbrojmë atë dhe që t'ua mundësoni të huajve ta marrin.

Kryeplaku: Turpërohu prej vetvetes, turpërohu Jusuf...

Jusufi: Unë të turpërohem? Ti, për Zotin, i ke ndryshuar punët e kësaj bote.

Kryeplaku: Për këtë gjë ke ardhur?

Jusufi: Jo, por... të jemi të sinqertë kur i vëmë duart tona mbi plagë dhe të ecim së bashku.

Kryeplaku: Ti thua se jam larg e plagët i di më mirë se ne që kemi jetuar këtu çdo ditë.

Jusufi: Ky është zakoni ynë, i bijve të këtij fshati... ia lehtësojmë të huajit, i hapim zemrat për të huajin, e i mbylлим para birit të fshatit tonë. Këtë madje e argumentojmë me njëmijë shkaqe. A është e vërtetë se unë nuk i ndjej plagët dhe nuk shoh se ç'kam para? Shiko përreth kryeplak... çka do të shohësh?! Trupa njerëzish të lënë njëri mbi tjetrin. Përveç atij që pisket dhe që vajton, asnjëri prej tyre nuk ngrihet në këmbë. Kjo pra është ndjeshmëria e të plagosurve?! Shtaza mund të bërtasë, por, atë që s'e ka shtaza, e kemi ne..., por ne nuk mund ta përdorim (bën me dorë kah koka e tij) biri i fshatit me fuqinë e të cilit krenohesh, kryeplak... ku është ajo?

Kryeplaku: Fshati është prezent..., por kryepleqtë?

Jusufi: Ti flet për një fshat të fortë e të madh... ku është ai?!

Kryeplaku: Është prezent. Fshati s'ka vdekur, akoma jeton në truallin e tij dhe as njerëzit e tij s'kanë vdekur... Nëse dëshiron të lozësh rolin e gaforres, atëherë kërko ndonjë vend tjetër. Fshati në të vërtetë, është përreth teje. Këto grupe të lëna duhet t'i ngjallim, t'ua kthejmë fuqinë dhe t'i bashkojmë familjet e tyre.

Jusufi: Gjithë këto humbje dhe fshatarët ende s'kanë ndier asgjë...

Kryeplaku: Ata s'kanë faj, faji është yni.

Jusufi: Ne? Kush ne?

Kryeplaku: Unë, ti e kështu me radhë.

Jusufi: Jo... unë jo... mos thua "ne" as rastësisht, kryeplak. Ti thua "ne" vetëm për çështje të këqija, kurse në raste të mira thua "unë". Më thua pse unë të jem fajtor... A s'kam bërë ç'është dashur të bëj... A s'ma mbyllën gojën të gjithë kur doja të flisja?

Kryeplaku: Me këtë bisedë do t'i ndajmë e do t'i përçajmë, në vend që t'u japim kurajo.

Jusufi: Nuk kuptova se ku të rreh fjala?

Kryeplaku: Kur t'i dëgjojnë fyerjet tona, ata do ta humbin shpresën dhe besimin se do të ngrihet ndonjëri që të realizojë shpresat e tyre... Kur do të dëgjojnë se akuzën ia hedhim njëri-tjetrit, atëherë do të mendojnë se pajtimi ynë është çështje e mbyllur dhe kështu donjëri do të qëndrojë në shtëpinë e vet, madje edhe nëse bindet se do të ndodhë ndonjë problem ai do ta shohë të arsyeshme të ballafaqohet vetë, i bindur se është i vetmuar në shesh dhe atyre që janë përreth tij nuk u intereson veçse vetvetja.

Jusufi: Këto janë shenja të shkatërrimit..

Kryeplaku: Fillove të më kuptosh... Fshati ekziston, fuqia e tij akoma është prezente, por si të bëjmë një fuqi të përbashkët, fuqi të fshatit që do t'i mbrojë shtëpitë nga rreziku, jo fuqi personale që do të mbronte vetëm shtëpinë e një individi.

Jusufi: Po... kjo kërkohet.

Kryeplaku: Këtë dua ta bësh me mua. Të hulumtojmë së bashku, të gjejmë ndonjë mënyrë. Te njerëzit ekziston gatishmëri dhe fuqi... por atyre u nevojitet besimi... Fshati ynë është fisnik, banorët e tij janë ata që i njohim, bijtë e sëtrgjyshërve.

Jusufi: Druaj se lidhjet e afrisë ndërmjet nesh dhe atyre do të jenë këputur, sepse na ka larguar koha.

Kryeplaku: Jo, Jusuf, nuk mund të pajtohem me mendimin tënd, eja ta provojmë dhe të bindemi.

Jusufi: Ç'do do të bësh?

Kryeplaku: Do ta pyesim grupin duar-duar... dhe kështu do të njihemi me mendimin e secilit.

Jusufi: Për atë që ngjau?!

Kryeplaku: Jo... s'dua të diskutojmë për atë që ngjau... se çka ngjau ngjau... dhe s'do t'i kthejmë gaforret e sheshit prapa... Dëshirojmë të njihemi me mendimin e tyre rreth kthimit të gjërave që i kanë marrë të huajt prej nesh...

Jusufi: Do të pajtohen... Unë ta them në emër të tyre...
Do të pajtohen...

Kryeplaku: Për këtë gjë duhet sakrificë... A janë të gatshëm ta bëjnë? Duhet ta dinë këtë dhe të na përgjigjen... Eja t'i pyesim...

Jusufi: Unë jam me ty... *(i afrohen grupit)*.

Kryeplaku: Selamun alejkum...

Djaloshi: Ve alejkum selam.

Kryeplaku: Unë jam kryeplaku i lagjes në fshat... Kam ardhur t'ju shtroj një pyetje.

Djaloshi: Urdhëro, kryeplak...

Kryeplaku: Ç'mendoni: a t'i sulmojmë të huajt dhe ta kthejmë atë që e morën prej nesh?

Djaloshi: Tallesh me ne, kryeplak?

Kryeplaku: Tallem... All-llahu na ruajtë... Fjalët e mia janë të sinqerta...

Djaloshi: A mund t'i sulmojmë të huajt...? Sikur të bashkohemi ne që mbetëm në fshat do të bënim një mrekulli...

Kryeplaku: Nëse ndihmohemi të gjithë... tërë fshatarët, atëherë do të mundemi.

Djaloshi: Kjo është melodi e vjetër, kryeplak... Është përsëritur shumë, askush nuk e këndon... Nëse ke vendosur ta këndosh... atëherë këndoje për tjetërkënd, të lutem...

Kryeplaku: S'duhet ta humbim shpresën.

Djaloshi: Ne kemi humbur çdo shpresë... Jemi bindur se grupi i Ebu Dautit nuk mposhtet... Ne duhet ta dimë këtë çështje si një të vërtetë...

Jusufi: *(kryeplakut)* A dëgjon?

Kryeplaku: *(djalosht)* A beson vërtet se ç'thua?

Djaloshi: Unë besoj atë që shoh... Këtë realitet e kam parë në shesh... dhe e shoh për çdo ditë... Marrim të rrahura nga grupi i Ebu Dautit... dhe heshtim. Megjithëkëtë nuk mund të shpëtojmë prej tyre. Si mund t'i rrahim ata, kryeplak? Le të na lënë në këtë gjendje... mjafton...

Kryeplaku: Edhe nëse i lëmë ne ata... a do të na lënë ata ne? Ne e duam tokën në të cilën jetojmë... Do t'u lejojmë ta marrin? *(Djaloshi nuk përgjigjet)*. Kjo çështje është bërë realitet, o bir... Ata dëshirojnë shumë... nëse nuk i sulmojmë, do të na sulmojnë.

Djaloshi: Ata thonë të kundërtën.

Kryeplaku: Veprojnë të kundërtën nga ajo që thonë... a të kujtohen herët e kaluara?

Djaloshi: S'mund të bëjmë gjë.

Kryeplaku: Unë jam i bindur në fuqinë tonë nëse bashko-
hen fshatarët.

Djaloshi: A s'ke pasur rast që t'i besosh ndonjërit, pastaj ta humbësh shpresën në të?

Kryeplaku: Po... më ka ndodhur...

Djaloshi: Si e ke ndier veten?

Kryeplaku: Keq.

Djaloshi: Po sikur shumë persona ta përsëritnin disa herë këtë... ç'do të ndodhte?

Kryeplaku: Çka mendon?

Djaloshi: *(ulet)* U ngopëm, kryeplak... u ngopëm *(Jusufi dhe kryeplaku shikojnë njëri-tjetrin... pastaj tërhiqen ngadalë dhe ecin në heshtje, kalon një moment dhe ndërbyn Jusufi)*.

Jusufi: Ç'mendon, kryeplak? *(Kryeplaku nuk përgjigjet)*. Akoma beson në fuqinë e fshatit dhe dëshirën e tyre për luftë?

Kryeplaku: Po.

Jusufi: Si e ndien këtë?

Kryeplaku: Është prezente... Bijtë e fshatit s'mund të jenë veçse nipër të të parëve.

Jusufi: Këto mendime e rikthejnë shpresën, por s'janë të vërteta. Njerëzit s'janë të gatshëm t'i përpijnë.

Kryeplaku: Mos m'u drejto me këto fjalë të ashpra... Mos jam unë armik yti dhe i tyre? Edhe unë e kam dhembjen tuaj, bile edhe më shumë... Edhe mua më intereson çështja e fshatit ashtu si juve... Si mund të më flisni me këtë gjuhë?

Jusufi: S'kam për qëllim të të lëndo, kryeplak... por dua që të hapësh sytë për një realitet të ri.

Kryeplaku: Çdo gjë që ua tregon njerëzve s'është asgjë tjetër përveç një e zezë dhe e mundimshme... Fshatarët e mi unë i njoh, sepse jam rritur me ata dhe ua kam edukuar fëmijët.

Jusufi: Dëshiroj të të mos tradhtojë kujtimi yt... kryeplak... Unë shkova prej nga kam ardhur.

Kryeplaku: Çka? Po ikën kur kam nevojë për ty?

Jusufi: A s'më larguat kur unë kisha nevojë për ju? Një me një, kryeplak...

Kryeplaku: Mendon se ke të drejtë... Kujton se je i qetë dhe i ke bërë ndonjë shërbim fshatit dhe fshatarëve?

Jusufi: Nuk mund të kërkojë kurrkush të jap më shumë sesa kam dhënë... I kam parë njerëzit... Megjithatë, nëse shoh dikë të shprehë gatishmërinë për luftë kundër të huajve, unë jam me të... madje edhe para tij... Nëse janë të kënaqur me gjendjen e tyre... dhe e shohin të arsyeshme të pinë ujë të ata... edhe unë e shoh të arsyeshme të pi ujë tjetër dhe të jetoj gjetiu... Nuk mund të qëndroj dhe t'i shoh si më dëmtojnë për çdo ditë...

Kryeplaku: A vërtet je i gatshëm ta zbatosh këtë që thua?

Jusufi: Natyrisht... *(Heshtje e gjatë)* A s'e kam bërë detyrën time, kryeplak?

Kryeplaku: Mendoja që secili do të mbrojë fshatin kur t'i kërcënohet rreziku... Atëherë njeriu e paguan borxhin e vet ashtu si duhet, ose t'ia largojë rrezikun ose të vdesë për të... Nuk mendoj se detyra jonë është më e vogël ose më e madhe sesa kjo që e përmenda.

Jusufi: Kërkon prej meje të vdes për një gabim që e kanë bërë të tjerët? Dhe për shkak se njerëzve nuk u intereson se çka u ndodh? Çka dëgjove ti nga djelmoshat e fshatit? Ti je kryeplak... A s'ishte përgjigjja një përbuzje për ty, për ata dhe për fshatin?

Kryeplaku: Po... ishte fyerje për të vdekurit e këtij fshati dhe historinë e tij... Por, a do të jetë qëndrimi ynë vetëm një revoltë ndaj qëndrimeve të injorantëve dhe frazave të tyre? A ta lëmë fshatin të shkatërrohet dhe çdo gjë të humbë sepse rinia jonë s'është ajo që themi, apo pse një injorant e ka vënë këmbën aty ku duhet ta vë gojën? Kjo është përgjigjja të cilën duhet t'ua japim të huajve? Nëse kjo është përgjigjja jonë... atëherë grupit të Ebu Dautit do t'i bëjmë shërbim shumë të madh... Do t'ua bëjmë të mundshme që ta marrin vendin në të cilin jetojmë. Jo... nuk dua të besoj, Jusuf, që ky është shkas për largimin tënd! Më lejo të mos besoj... Dua të qëndrojë dikush me mua... Kur të jemi dy, mund të bëhemi tre, pastaj mund të bëhemi edhe fshat... mos... mos më shtyj të humb shpresën! *(Heshtje)* Përgjigjmu, Jusuf... thuaj një fjalë...

Jusufi: Çka të them, kryeplak?

Kryeplaku: S'dua të të diktoj ndonjë mendim apo qëndrim... Mendo dhe sillu si të duash... Unë të besoj... dhe e njoh tërë familjen tënde... *(Heshtje... Jusufi tani është i revoltuar... Merr një dru apo një copë hekuri apo diçka tjetër, e vë në tokë, mbështetet në të derisa e thyen... pastaj e hedh larg... I drejtohet kryeplakut, tek i cili shihet revoltë e madhe).*

Jusufi: Jam me ty kryeplak... do të sillem ashtu si dëshiron... Nuk do të shkoj e as do të heq dorë... Më fal, s'kam mundur të hesht kur e pashë tërë këtë urrejtje që ka mbuluar fshatin. Unë turpërohem prej kësaj, kryeplak... turpërohem prej jush... prej vetvetes... S'mund t'u dal një rrezve përpara si i mundur. U largova nga vendlindja që të mos ua shihja fytyrat, shikimet të cilat më binin në sy kur më thoshin frikacak... i dobët. S'duam, kryeplak, mëshirën e botës, por duam të na nderojnë... Nderi imponohet, *(Bie në shenjë përulje para këmbëve të kryeplakut)* Më kupto kryeplak... çdo gjë e lagjes më intereson... Ndiej sikur jam

varrosur atje... Të huajt ma morën shtëpinë, fshehtësitë dhe kujtimet e rinisë, historinë e babait dhe të familjes sime. Atëherë disa më injoruat dhe më poshtëruat... A s'është mirësi e madhe që unë jetoj, jam në mend dhe jam në shërbimin tuaj për ta dhënë jetën dhe gjakun për fshatin tim dhe fshatarët e mi? Kërko prej meje ç'dë duash! Baba im, gjyshi dhe familja nuk janë kursyer për fshatin... Ti i di ata... Nuk do ta ndyej emrin e tyre dhe as kujtimin që ke ti për ta. Nuk do t'i turpëroj. Më thuaj ç'të bëj... Mos më lër kështu... të më hajë pritja...

Kryeplaku: *(ia rreh shpatullat)* Të lumtë, Jusuf, s'kam pritur prej teje tjetër gjë, përveç kësaj... Të gjithë të fshatit janë si ti. Vëllezërit dhe të afërmit tanë i njohim mirë, sepse kemi jetuar bashkë, kemi histori, qëndrime, dhembje dhe gëzime... Si mund të ndryshohen... unë ua di rrënjët, kanë prejardhje fisnike... Kur ta lëkundim prej brenda pemën, do ta dimë se prej çfarë force dhe burimi jemi ne... Ta humtojmë prejardhjen, ta shkundim me vrull dhe do ta shohësh realitetin.

Jusufi: A je i sigurt, kryeplak?

Kryeplaku: Po, gjithsesi... Të pajtohemi, qysh në fillim...

Jusufi: Ne të dy pajtohemi.

Kryeplaku: Dorën tënde! *(Jusufi ia shtrin dorën kryeplakut).*
Unë mbështetem në krahun tënd!

Jusufi: Edhe unë ndiej që dora jote premtton fuqi.

Kryeplaku: Tani... mund të kalojmë nëpër grupet e njerëzve, në lagjet e fshatit dhe do të trokasim në secilën derë nëse e kërkon nevoja...

Jusufi: Ne s'pajtohemi për mënyrën e punës.

Kryeplaku: Ç'je duke thënë?

Jusufi: Vendosëm që të shkojmë te rrënjët e pemës e ta shkundim shumë... Por, më mirë t'i qëllojmë me gjithë forcë... Nëse hyjmë në bisedë me kryepleqtë e lagjeve, s'do të arrimë kurrfarë rezultati...

Kryeplaku: Akoma nuk e kuptoj qëllimin tënd...

Jusufi: Zëri i plumbit është më i ndjeshëm se fjala... A s'është nga lagjja juaj ai që tha: Shpata ka lajme më të sakta se libri? (*Kryeplaku hesht*) Çfarë ke?

Kryeplaku: Kësaj radhe s'do të ketë lojë në këtë punë... Njerëzit nuk mund të durojnë më goditje të reja. Nuk ke thënë kështu? S'ka vend për lojë aspak!

Jusufi: Kush të ka thënë se dua të luaj?

Kryeplaku: Grupi i Ebu Dautit është i fuqishëm; ai e ka bërë llogarinë dhe ka lënë te njerëzit gjurmë të tmerrshme.

Jusufi: E di.

Kryeplaku: Ata gjejnë përkrahje edhe te fshatrat e tjera... Stacioni i policisë do t'u dalë në ndihmë ...

Jusufi: (*e ndërpret*) Këtë e dinë mirë të gjithë.

Kryeplaku: Këto fakte duhet t'i kemi parasysh... Prandaj kemi nevojë për fuqinë e fshatit, për bashkimin e tij, sepse kështu rezultati do të jetë më i madh.

Jusufi: S'do të hyjmë në legjendën e vesë dhe të pulës, kryeplak... Le të ngrihemi me forcë kundër të huajve! Le të shpërthejë pema e bekuar me gjak e barut... Atëherë do të dridhet! (*Heshtje*) Çfarë ke që s'përgjigjesh?

Kryeplaku: Druaj se do të japim kot viktima.

Jusufi: Kryeplak... mos luaj me mua... Po të ta kisha paraqitur unë këtë ide, do ta refuzoje... Ti më çudit. Sikur s'je i sigurt te fshatarët.

Kryeplaku: (*me një lloj luhatjeje*) Pa qëllim, Jusuf.

Jusufi: Çka, kryeplak?... Duhet të jesh më i qartë që të të kuptoj mirë... Tani unë nuk të kuptoj.

Kryeplaku: Druaj se do të ndërrojnë mendim dhe do të humbim edhe këtë herë... Nëse humbim, atëherë do ta humbim shpresën se do të fitojmë një ditë prej ditësh...

Jusufi: Do t'i përgatisim të gjithë faktorët e mundshëm për fitore... Kthimi prapa do të jetë shkatërrimtar.

Kryeplaku: Por... (*i fërkon duart*) s'di çfarë të them...

Jusufi: Mos më shtyj të humb besimin te ti, kryeplak...

Kryeplaku: Si mendon?

Jusufi: Do të përgatitemi dhe do t'u biem... Do ta marrim së paku sheshin e fundit, nëse s'mund ta kthejmë tërë lagjen...

Kryeplaku: Ndoshta nuk do të fitojmë...

Jusufi: Ndoshta... Me rëndësi është të hapim rrugë për përpjekje...

Kryeplaku: Çfarë dobie nëse s'fitojmë, pse përpjekja?

Jusufi: Nëse nuk realizojmë fitore, do t'i lëkundim së paku rrënjët e pemës me forcë... Kjo në vetvete është rezultat i madh... A s'kemi nevojë për këtë?

Kryeplaku: Po... por ne kemi nevojë qysh në fillim për tërë forcën, që të realizohet diç pozitivë. Na duhet tërë fuqia e fshatit... Pa të nuk mund të bëjmë gjë... Këtë na e ka mësuar përvoja e dhembshme.

Jusufi: Për këtë je duke biseduar shumë herët... Ti e di se fshati s'është në dorën tënde...

Kryeplaku: Të përpiqemi doemos për bashkimin e fshatit.

Jusufi: Do të ngatërrohemi rishtas? Të lutem... le të nisim dhe ai që dëshiron të marrë pjesë në çështjet e fshatit do të na ndjekë... Nëse rrënjët e pemës sate janë origjinale dhe të shëndosha, do të vijnë të gjithë.

Kryeplaku: Kam frikë se...

Jusufi: *(e ndërpret)* E sheh... Ti nuk je i sigurt te fshatarët.

Kryeplaku: Jo... jo.

Jusufi: Thuaj po, kryeplak... Nëse i lëkundim rrënjët e pemës nga thellësitë dhe e veçojmë të keqin nga i miri... kjo sa për tani mjafton. Mos dysho kryeplak... *(Kryeplaku ngrihet pa folur asnjë fjalë)* Le të shkojmë tani t'i përshëndesim bijtë e lagjes sonë.

Kryeplaku: Eja të shkojmë.

Jusufi: U pajtove, kryeplak??! *(Me gëzim)* U pajtove! *(Kryeplaku nuk i përgjigjet, por ecën përpara, kurse Jusufi e ndjek. I*

shohim duke u drejtuar te një grup njerëzish. Prej tyre drita zhbvendoset te grupi i fshatarëve të cilët janë ulur përtokë.)

Seidi: *(Vazhdon fjalimin e nisur më herët)* Pse të rrimë kështu, të presim mëshirën e All-llahut dhe të njerëzve? Nëse ne nuk çallëstisim, askush nuk do të çallëstisë për ne. Ky qëndrim do të ishte për ne një tragjedi!

Rafiu: Çfarë dobie... Na kanë mundur herën e parë, të dytën dhe të tretën... Secili që u afrohet e merr pjesën e vet dhe kthehet.

Seidi: *(Me revoltë të madhe)* Cila është rruga tjetër? T'i lëmë ata?

Rafiu: *(me ironi)* Ty do të të qetësonte vdekja jonë e shpejtë ose largimi nga ky vend... A s'është kështu?

Seidi: Turp... Këto fjale janë të turpshme, Rafi!

Rafiu: Turp?? Pse?

Seidi: Nëse ky, sipas mendimit tënd, është realiteti... atëherë medoemos duhet ndryshuar... Ai nuk ndryshon vetë... Ne do ta ndryshojmë.

Rafiu: Mjaft, shokë... Na keni ngopur me këto fjale... Jemi ngopur... për Zotin jemi ngopur.

Seidi: *(Të gjithëve)* Ç'mendoni? *(Dëgjohen ca fjale: "Ka të drejtë - do të ndodhin gjera të reja derisa ta themi mendimin tonë", - "Grupi i Ebu Dautit nuk shkatërrohet"... "I sulmojmë me shpatë"... Në këtë moment kryeplaku dhe Jusufi arrijnë te grupi. Kryeplaku i përshëndet).*

Kryeplaku: Selamun alejkum.

Të Gjithë: Alejkum selam.

Rafiu: Urdhëro, kryeplak *(Seidi ngrihet dhe, i ndjekur nga disa të rinj largohet nga grupi.)*

Kryeplaku: Ku shkon, Seid?

Seidi: Kam punë, kryeplak.

Kryeplaku: A është punë me rëndësi?

Seidi: Për mua është me rëndësi.

Kryeplaku: Tani për tani s'ka punë më të rëndësishme sesa gjendja e fshatit.

Seidi: *(Seidi bie ngushtë para njerëzve, sikur vetëm atij i drejtohen fyerjet... I përgjigjet kryeplakut me nervozizëm)* Nuk u mjaftove duke më fyer, kryeplak... Më flet sikur unë jam shkaktar për çdo gjë që ngjau në fshat, sikur unë e lejova Ebu Dautin të hyjë, të marrë lagjen, pastaj të pengojë banorët të hyjnë në të, më vonë edhe të na nxjerrë nga sheshi i fshatit, pastaj nga të gjitha sheshet... Ti më ngarkon me përgjegjësi për sa ndodhi.

Kryeplaku: Jo, Seid, nuk je vetëm ti përgjegjës, por ti merr pjesë në përgjegjësi.

Seidi: Ti më ke larguar... Më largove prej sheshit për shkak se nuk shkova me Mahirin. A s'kërkove të largohesha prej teje?

Kryeplaku: Po... kjo ndodhi.

Seidi: S'jam përgjegjës vetëm unë... Nuk mund ta duroj këtë gjendje dhe mendimin se jam përgjegjës. Mahiri ka vdekur, kryeplak, me shumë djelmosha, kurse Aliu vdiq para tij... e para të gjithëve vdiq Mustafa... S'më ka mbetur asnjë shok i gjallë... Sheshi në të cilin luanim është i zbrazët... Sa për argëtim përpiqem t'i rikujtoj çastet e lojës. Kur më kujtohen të gjitha këto, më duket se dikush ma shkul zemrën prej vendit... A e kupton gjendjen time, kryeplak?

Kryeplaku: Pse i hap këto plagë në zemrat tona... Ka diç të re, që meriton të diskutohet, rreth kësaj çështjeje?

Seidi: Më akuzove se jam frikacak, kryeplak... Ende më pandeh të tillë?

Kryeplaku: *(I bie ndër mend një mendim... Ngre kokën dhe e shikon Jusufin, pastaj Seidin)* Ç'bëre ti për ta ndryshuar atë gjendje?

Seidi: Kur isha përreth murit, më morën dhe s'm'u dha rasti... Ti e di këtë... *(e shikon kryeplakun, por ky nuk e këmben shikimin)* Ti s'më nderon, kryeplak... s'më përgjigjesh. Të gjithë janë kundër meje...

Jusufi: *(i bie krahëve)* Qetësohu... qetësohu dhe fol...

Seidi: Sikur vetëm të më besojë... vetëm të më besojë dhe të më lejojë të veproj... *(përulet para këmbëve të kryeplakut)*. Gjaku i shokëve të mi është i shtrenjtë... Sa herë që i takoj të huajt, përulem... Të lutem... na lejo të fillojmë, na lejo një herë të sillemi si e do nevoja, të mbrojmë interesin tonë... Unë kam besim te ti, edhe të tjerët të besojnë... Besom mua dhe unë do të të besoj ty... Ti më ngarkon me përgjegjësi, pa më lejuar të sillem ashtu si dua... Kjo s'është e drejtë.

Kryeplaku: Si mendon të ecin punët, Seid?

Seidi: Më beson?

Kryeplaku: Më lejo të të dëgjoj se ç'mendon?

Seidi: Para se të vije, po bisedoja me shokët... për një çështje të rëndësishme.

Kryeplaku: Cila është ajo... Ma trego... Mos ki frikë... Nëse ka ndonjë pengesë, atëherë do të ndërhyj që ta largoj nga rruga juaj.

Seidi: Jo... por, menduam t'i befasojmë të huajt... t'i sulmojmë para se të na sulmojnë...

Kryeplaku: *(E shikon)* A jeni të sigurt?

Seidi: S'kemi menduar shumë... Të fillojmë një herë, dhe le të jenë sa të jenë, sepse, kur na befasojnë, e ndiejmë veten si të gozhduar... sikur dikush na e merr fuqinë... Lejona një herë...

Kryeplaku: Kush do të sulmojë? Cilët jeni ju?

Seidi: Unë dhe disa shokë *(të tjerët heshtin)*.

Kryeplaku: Ti mendon të veprosh nga një anë, që të largosh akuzën e frikacakut nga vetvetja! Nuk është çështja aty. Ti duhet të mendosh për një vepër e cila do t'ia flakë turpin tërë fshatit...

Seidi: Cila është kjo vepër? Unë jam gati... Thuaj, se jemi gati ta zbatojmë... Vetëm mos na akuzo.

Kryeplaku: A mendojnë fshatarët kështu?

Seidi: Fshatarët nuk mund të mendojnë të gjithë kështu... Midis tyre gjenden kundërshtarë të shumtë.

Kryeplaku: Ne s'mund t'u përballojmë vetë të huajve, pa ndihmën e fshatit.

Seidi: Të huajt janë më pak se ne... Me rëndësi është t'i befasojmë, kryeplak.

Kryeplaku: Ka shumë fshatra që i përkrahin... Këtë s'duhet ta harroni kurrë.

Seidi: Sikur s'të di ty, kryeplak, u zemërova që s'shkova me Mahirin në shesh. Qëndrimi yt më bëri të trupërohem atë ditë! Kur Mahiri më vdiq në duar, ndjeva turp shumë të madh. E kam mbledhur tërë fuqinë për hakmarrje... kam mbledhur rreth meje disa djelmosha të lagjes. Ne ta shfaqim gjakimin tonë. Mendoj se kjo të gëzon... Por ti na pranove në këtë mënyrë dhe e pengon qëllimin tonë... I tillë je ti?

Kryeplaku: Qëndrimi juaj më gëzon, por unë nuk dua t'ju lë të vdisni kot... Ju duhet ta jepni jetën, por vetëm nëse vdekja është e domosdoshme.

Seidi: Mos e përmend vdekjen, kryeplak, sepse t'rezikun e saj e kemi larguar me mund shumë të madh. Ne e dimë fuqinë e të huajve, ne kemi frikë... po... ne dridhemi nga frika... por, a mund ta durojmë turpin më tepër sesa frikën?! Mos mendo se jemi prej guri. Edhe ne jemi njerëz dhe, si të gjithë njerëzit, kemi ndjenja... Kur i dëgjoj shokët që kërkojnë t'ua marrim gjakun, kur dëgjoj të më thërrasin prej truallit të sheshit... ndiej diçka të papërshtueshme që s'mund ta cilësoj... E ti më drejtohesh si një njeriu të poshtër... Kjo s'është e mirë, kryeplak... Meqë duhet të vdesim patjetër, atëherë le të vdesim me nder. Na lejo të vdesim, sepse është më mirë të vdesim sesa të mbesim në këtë gjendje duke pritur vdekjen. *(Heshtje)* Fol. Thuaj diçka, kryeplak.

Kryeplaku: *(E shikon Jusufin)* Ç'mendon, Jusuf?

Jusufi: Ky është një entuziazëm i fuqishëm që gufon nga njeriu, por është larg qëndrimeve të vërteta... Me rëndësi është që të ekzistojë entuziazmi gjatë punës.

Seidi: Ne jemi entuziastë... po, kemi entuziazëm.

Jusufi: Ishe duke folur për frikën.

Seidi: Po... Kemi një frikë të tmerrshme... Kemi frikë nga vdekja e kotë, të cilën e përmendi kryeplaku... kemi një lloj përrulësie nga e tërë kjo... Na kanë larguar disa herë dhe na e morën lagjen, sheshet e fshatit, shumë shtëpi, na vranë shumë shokë, ranë shumë viktime... Ne ikim prej tyre sa herë i takojmë... Më mirë të ngrihem një herë sesa të jetojmë duke pritur thikat e tyre... Ne nuk jemi frikacakë... këtë përshtypje kemi, s'jemi frikacakë.

Jusufi: Pse kjo përshtypje?

Seidi: Ti s'e ke këtë përshtypje? Ji i singertë... Ti s'ndihesh kështu?! Ne... unë këtë përshtypje e kam... kam një entuziazëm dhe dëshirë për vdekje.

Kryeplaku: *(U ndërhyr)* Domethënë ti do ta largosh turpin nga vetvetja!

Seidi: Çka mendon, kryeplak... largimi i turpit prej meje është edhe largim i turpit të fshatit...

Kryeplaku: Por ti s'mund ta arrish këtë pa përkrahjen e fshatit... Qëllimi ynë duhet të jetë bashkimi i fshatit. Rreth kësaj çështjeje do ta sigurojmë fitoren. Nëse bashkohen fshatarët, atëherë bëhet fuqia.

Jusufi: Ç'ka kryeplaku?

Kryeplaku: Më fal, Jusuf... unë... unë e dëgjoj rininë... dhe...

Seidi: Të huajt tani s'na quajnë njerëz... Thonë se ata dalin të na vrasin si të dalin në shëtitje! T'i sulmojmë ne, qoftë vetëm një herë... Nëse duhet të vdiset, atëherë të vdesim si sulmues! *(Heshtje)* Fol, kryeplak... Na thuaj diçka... Nuk mund të durojmë më... Kjo është si vdekja... më e keqe se vdekja... i vdekuri s'ndien asgjë, e ne

jemi të gjallë dhe na ndjek frika e vdekjes... Pozita jonë është e dhembshme... *(Kalon një kohë në heshtje... Kryeplaku e shikon Jusufin).*

Jusufi: Beko entuziazmin, kryeplak! *(Heshtje)* Beko entuziazmin e tyre...

Kryeplaku: Le të jetë... lutem që rezultatet të jenë të mira. *(Djelmohave të grupit të Rafiut)* Ju nuk i shoqëroni? *(të gjithë shikojnë Rafiun që ngrihet).*

Rafiu: Ishim duke biseduar me Seidin para pak kohe... *(duket i frikësuar)* për këtë çështje...

Seidi: *(e ndërpret)* Sepse ata nuk na bashkohen në mendim.

Kryeplaku: A keni mendim tjetër?

Rafiu: Ne... *(i shikon djelmohat e tjerë dhe u drejtohet)* Folni... Çka mendoni? *(Shikime të ndërsjella ndërmjet Rafiut dhe shoqërve të tij. Kryeplaku dhe Jusufi bien ngushtë dhe ndërbyn Jusufi).*

Jusufi: A ekziston tjetër rrugë për kthimin e shtëpive përveç vrasjes?

Rafiu: Jo... por si do të jenë rezultatet... a mund t'i vrasim?!

Jusufi: A mund t'ua japim pyetjeve tua këtë formë: a do të na vrasin?!

Rafiu: *(e shikon, por bëhet se s'kupton)* Më fal... s'kuptova se ç'the...

Jusufi: Kuptove, por s'ke besim se ç'them.

Rafiu: Në të vërtetë... s'kam besim.

Jusufi: S'kemi zgjidhje... Ja të vdesim duke i sulmuar, ja të vdesim duke ikur... Apo të shkojmë në dhe të huaj? Cilën e zgjidhni?

Seidi: Nëse duhet të vdesim... atëherë më mirë ta kalojmë këtë pjesë të jetës kryelartë...

Kryeplaku: Nuk do të na shërbejë ky qëndrim.

Rafiu: Unë jam gati të matem me ta... Le të shohim në shesh se kush është burrë *(tërhiqen disa djelmoha nga grupi i Rafiut).*

Zërat: Të gjithë jemi gati!

Kryeplaku: Ndjenja të mira... por s'dua ta shikoni çështjen si formë garash, sepse nuk është puna të vdisni, por të korrni fitore. Çdo vdekje duhet të paguhet me rezultate të mira në realizimin e këtij qëllimi të lavdishëm. Nëse jeni të gatshëm për luftë, atëherë duhet të ekzistojë dashuria e sinqertë ndërmjet jush, ndaj familjes suaj dhe fshatit. Pas kësaj bëni ç'të doni, bëni gara në realizimin e këtyre qëllimeve... *(i shikon ata...)*.

Seidi: Ne jemi të gatshëm, kryeplak.

Rafiu: Edhe ne.

Kryeplaku: *(Duke i përshëndetur... përqafton Seidin dhe Rafiun pas përshëndetjes)* Zini pozitë kundër armikut tuaj dhe përgatituni... ndani përgjegjësitë. *(Heshtje e rëndë para se të nisnin burrat... Është e qartë se janë befasuar me vendimin e shpejtë të kryeplakut... Pastaj tërhiqen që të marrin pozitë kundër armikut, grupit të Ebu Dautit. Jusufi qëndron përreth kryeplakut dhe i shtrëngon krabun në shenjë urimi për vendimin dhe trimërinë. Kryeplaku kthehet te Jusufi, kurse ai buzëqesh)* Si të duken?!

Jusufi: *(i shikon)* Rikthejeni te unë besimin!

Kryeplaku: *(buzëqesh... Pas një kohe)* A mendon se fshatarët do të marrin pjesë?

Jusufi: Ç'të ra ndër mend që pyet kështu?!

Kryeplaku: Unë kam besim në prejardhjen e tyre... u besoj... disa i njoh mirë. Por, megjithatë...

Jusufi: Tani lëre këtë çështje... Të shikojmë punën...

Seidi: *(i afrohet kryeplakut)*. Kemi marrë pozita të mira dhe jemi të gatshëm...

Kryeplaku: E Rafiu?

Seidi: Të gjithë...

Kryeplaku: Vrapo te përgjegjësi i lagjes... merri me vete edhe shokët.

Seidi: Mirë...

Kryeplaku: Dëshirojmë të dëgjojmë lajme të mira...

Seidi: *(Me lot në sy)* Kur do Zoti... *(ndalet dhe nuk lëviz).*

Kryeplaku: Ç'ndodhi me ty?

Seidi: A ke besim te unë, kryeplak?

Kryeplaku: Shko, Seid... thuaj Rafiut të ketë kujdes ai me gjithë shokë... duam rezultate të mira.

Seidi: Do t'ia çoj urdhrat e tu.

Kryeplaku: Fitorja qoftë me ty! *(Shkon Seidi, kurse Jusufi ulet pranë kryeplakut).*

Jusufi: A s'ju themi të fillojnë?

Kryeplaku: Prit! *(kryeplaku largohet nga Jusufi).*

Jusufi: Çka ke, kryeplak? Ku shkon?

Kryeplaku: T'i lajmëroj fqinjët e lagjes... se ç'mendojmë...

Jusufi: S'është ky mendim i mirë... jo tani...

Kryeplaku: Pse? Duhet të kenë njohuri për këtë çështje.

Jusufi: Jo tani, kryeplak...

Kryeplaku: Atëherë, kur?! Çështja e fshatit u intereson edhe atyre... Ata janë banorë të tij... Nëse ndodh diçka, atëherë do t'u ndodhë të gjithëve.

Jusufi: Atëherë duhet të lajmërohen tërë fshatarët... Nëse i shpall planet tona, do të humbet qëllimi për befasimin e të huajve.

Kryeplaku: Nuk do të vonohemi... do t'i urdhërojmë për veprim posa të kthehem... S'do t'i japim mundësi lajmit që të përhapet, sepse do të kthehem dhe do të fillojmë punën menjëherë... *(shkon duke nxituar...).*

Jusufi: Kryeplak... *(Drita zhvendoset në një qoshe të skenës. Në momentin që përhapet drita, shohim kryeplakun dhe errësohet skena në të cilën gjendet Jusufi. Kryeplaku largohet në errësirë... Një grup njerëzish shkojnë në drejtimin e kryeplakut. Një kohë kalon në heshtje... Ata shikojnë njëri-tjetrin. Njëri prej tyre lëviz buzët... por nuk i dëgjohet zëri. Të tjerët e shikojnë duke u çuditur... pastaj dëgjohet zëri i tij.)*

Sadiku: A mendoni se ata janë aq erbapë? A mund ta bëjnë këtë?

Ajashi: Fjalë... s'dinë veçse fjalë...

Sadiku: E nëse vërtet janë arbapë?

Ajashi: Këto çështje nuk fshihen (*Dëgjohen të shtëna armësh të ndryshme... dhe shpërthime me përcjellje muzikore. Ana e errësuar, nga e cila u largua kryeplaku, shndrit nga shpërthimet. Vetëtimat e dritës së zjarrit ndjekin shpërthimet dhe të shtënat... Ndërkohë bëhet ky dialog).*

Sadiku: Shikoni.

Ajashi: Dëgjoni!

Sadiku: Këtë herë çështja është serioze.

Ajashi: Mos gjyko para kohe... shumë herë kemi dëgjuar këso zhurme.

Sadiku: Kush e di si do të jetë rezultati?

Ajashi: Si herët e tjera... Sikur e shoh qysh tani... sepse ata s'dinë tjetër përveç fjalëve.

Sadiku: Nëse ata e vazhdojnë punën, e ne komentojmë prej së largu... s'është për t'u habitur që rezultati të jetë si herave tjera.

(Përforcobet zëri i shpërthimeve. Një kohë kalon në heshtje, pastaj nga larg dëgjohet zëri i kryeplakut).

Zëri i Kryeplakut: O fshatarë! Sot tregohet dashuria ndaj fshatit dhe fuqia për ta mbrojtur atë... Ejani me ne, vëllezër... Kemi nevojë për ju... O fshatarë!...

Sadiku: Duhet t'u bashkohemi pa fjalë... Ata kanë nevojë për ne... A s'na intereson çështja e fshatit ashtu si atyre? A s'janë të huajt armiq të të gjithëve? Duhet të lëvizim...

Ajashi: Fjalë me vend.

Sadiku: Apo të kënaqemi me rolin e bretkosave në skaj të fshatit?... Na thirrën dhe s'duhet të rrimë duarkryq. Kjo është e turpshme (*Heshtje*) Pse heshtni? Pse heshtni? (*Ajashit*) Folni? Ç'mendoni?

Ajashi: Unë... Ç'mendoni ju? (*Heshtje*).

Sadiku: S'ka vend për t'u kthyer prapa... Keni frikë?

Ajashi: E di ti që ne s'kemi frikë...

Sadiku: Atëherë, pse ndaleni? Ata kanë nevojë tani... Mos vonohemi si herët e tjera... Le t'u bashkohemi... le të nxitojmë t'i shpëtojmë.

Zëri I Kryeplakut: O fshatarë! Gjaku i vëllezërve ju thërret...

Sadiku: A dëgjoni? A dëgjoni? Gjaku i familjeve tona na thërret... Nëse sot nuk luftojmë, atëherë jemi të turpëruar përgjithmonë... Mos qëndroni kështu... *(Ajashit)* A ka nevojë të mendohet për këtë çështje?

Ajashi: Mos bërtitni! Mos bërtitni! *(Të gjithëve)* Le të shpejtojmë! *(Lëvizin në drejtim të errësirës dhe zëri i tyre ngrihet)* All-llahu ekber... All-llahu ekber⁸... *(Drita i përfshin edhe grupet e tjera të shpërdara. Shihet një i vravë i përgjakur. Drita bie te kryeplaku dhe Jusufi. Në këtë çast arrijn një djalosh duke bërtitur).*

Djaloshi: Kryeplak! Kryeplak!

Kryeplaku: Çka ke, o bir... Ç'ka ndodhur?

Djaloshi: Seidi mbizotëron qendrën e fshatit, kurse shokët tani përparojnë në drejtim të sheshit, suksesi është në anën tonë.

Jusufi: A është e vërtetë se ç'thua?

Djaloshi: Me këmbët e mia kam shkelë në dheun e sheshit tonë... a besoni?

Kryeplaku: El-Hamdu lil-lah... el-hamdu lil-lah⁹

Djaloshi: Njerëzit janë ndezur nga entuziazmi... Kemi zbuluar diçka, kryeplak... Ne mund t'u përballojmë! Ata ikin para nesh... A beson, kryeplak? I kam parë me sytë e mi duke ikur si minjtë... Ne nuk kemi frikë prej tyre... I dërrmuam ata dhe e flakëm frikën tonë! Lajmëro familjet tona për këtë, kryeplak! *(Qan)* Nuk kemi frikë nga ata!

Kryeplaku: Pse qan, o bir?

⁸ All-llahu është më i madhi.

⁹ Falënderimi qoftë për Zotin.

Djaloshi: Ndiej diçka që s'përshkruhet, kryeplak... Sikur kam larë turpin sot... Të gjithë e kemi flakur turpin të cilin fshatarët e kanë mbajtur vite me radhë. Kemi derdhur gjak dhe e kemi lënë pas nesh... A të kujtohet kullosa dhe gurët e sheshit? Të gjithë janë larë me gjak *(Kryeplaku e shikon duke u befasuar këndshëm për atë që dëgjon... I afrohet ta prekë)* Lufta e lirisë i pastron popujt nga turpi... Këtë e kam ndier sot...

Kryeplaku: Më lejo, o bir, të të prek... Më lejo të përkëdhel dorën tënde që e ka prekur dheun dhe gurët e sheshit të cilët janë larë me gjak dhe u kanë përballuar të huajve... Unë kam folur, kurse ti ke vepruar... Ti je më i mirë se unë... më i mirë se unë... *(Kryeplaku gati bie në tokë nga ngashërimi, por qëndron në krab të djaloshit).* Çka ke, o bir...

Djaloshi: S'kam kurgjë... asgjë s'kam... *(Jusuf i afrohet djaloshit).*

Jusufi: A je plagosur?

Djaloshi: Jo... pak gjë..

Kryeplaku: Eja këtu... eja të ulesh.

Djaloshi: Jo... dua të kthehem te shokët.. erdha vetëm t'ju lajmëroj... tani do të kthehem *(e shtrëngon për krab).*

Jusufi: Por ti je i plagosur...

Djaloshi: S'ndiej asgjë... S'dua të më kalojë gëzimi... Që moti s'kam pasur gëzim në zemër! Gëzimi është atje e jo këtu. Gëzimi është në mesin e tyre... Unë shkova, kryeplak... Kthehem në qendër të fshatit... Lajmëroju familjeve tona *(Kthehet nga ka ardhur duke nxituar).*

Kryeplaku: Por... *(djaloshi nxiton)* thua ju atyre le të vazhdojnë... Ne mburremi me ju, le të jetë All-llahu me ju... All-llahu me ju... All-llahu me ju... *(zëri ngrihet)* All-llahu ekber *(lëvizjet e grupeve duken qartë, ato vijnë drejt tyre).*

Jusufi: Fitore... kryeplak... fitore.

Kryeplaku: Akoma qëndrimi është i dyshimtë...

Jusufi: Fitore, kryeplak... *(Dëgjohet e shtëna e madhe)*... A dëgjon... *(Heshtje. Vazhdon e shtëna... Dëgjohet zëri i një të plagosuri në errësirë)*.

Zëri i Seidit: O fshatarë!... O kryeplak! O Jusuf... patrulla e vendit është kundër nesh, ajo është me të huajt! Tërë patrulla e vendit me gjithë armatim, kryeplak... O fshatarë... O njerëz! Policia e vendit i ndihmon të huajt...

Kryeplaku: A dëgjon?

Jusufi: Diçka e pritur. Nuk mund t'u përballojmë të huajve dhe policisë së vendit.

Kryeplaku: Por?

(Ngrihet zëri i fshatarëve që ishin duke ardhur në drejtim të dritës). All-llahu ekber... All-llahu ekber.

Jusufi: A dëgjon, kryeplak?

Kryeplaku: Po... piskamë e madhe...

Jusufi: Jo... kryeplak... dëgjoj një zë tjetër *(Jusufi sheh lëvizjet e grupeve që po arrijnë)* Erdhi fshati... shiko... shiko... kryeplak, s'është e mundur të huajt të qëndrojnë përballë fshatit.

Kryeplaku: Fshati... në fund...

Jusufi: Po, kryeplak... erdhën... S'mund të qëndrojnë të huajt përballë fshatit dhe s'do t'i përkrahë policia e vendit kundër nesh, kurrë. S'mund t'i përballojnë tërë fshatit... Shiko, kryeplak, shiko. *(Kryeplaku shikon atje ku i tregon Jusufi, por tek ai duket revoltë e madhe. Jusufi i përshëndet të gjithë)*. Shiko, kryeplak, shiko... Diçka që s'besohet, kryeplak... Fshati... të gjithë fshatarët marrin pjesë... Fitorja është jona, kryeplak... *(Kryeplaku e kap kryet me duar dhe nuk flet dot... Jusufi kujtohet që kryeplaku nuk i është përgjigjur, ndaj i afrohet dhe e lëviz me duar)* Çka ke, kryeplak?... Çka ke, çka të gjeti?!

Kryeplaku: *(E ngre kokën ngadalë dhe i mbushen sytë me lot)*.

Jusufi: Ata vijnë... të gjithë vijnë, kryeplak *(grupet akoma ecin përpara)*.

Kryeplaku: Unë i shoh... i shoh dhe i dëgjoj, Jusuf... i shoh dhe i dëgjoj (*i mbushen sytë me lot*).

Jusufi: Po qan, kryeplak?

Kryeplaku: Ata... ata Jusuf... janë fshatarët të cilët i njoh... Familja ime, jotja, janë banorë të fshatit... Të gjithë vijnë... a s'të kam thënë se ata janë një pemë që s'duhet tjetër përveç ta lëkundësh nga rrënja që ta hedhë atë forcë të bashkuar... Ata vijnë (*qan*)...

Jusufi: Mos qaj, kryeplak...

Kryeplaku: Unë s'qaj... S'dua të qaj... lotët, dalin vetë... Qaj me lotët e tyre, Jusuf... lotët e tyre rrjedhin prej syve të mi... Ndjeva ndryshim të madh në vetvete... Sikur gjaku i tyre derdhet në damarët e mi dhe nga gjaku i shumtë më ngushtohen damarët dhe lotët më rrjedhin... Trupi më rrëqethet... jam ngjallur rishtas... Pema kthehet në jetë dhe do të çelë... O Zot... o Zot... tani i ndiej në gjak... i kam parasysh... lëvizin nëpër shesh... Janë nipërit apo gjyshërit? Ata janë një... Shpatat e tyre vringëllojnë në shesh, kurse *All-llahu ekber* ekziston te të gjithë... Toka dridhet që të dëgjohet zëri *All-llahu ekber*... Tani duken si valë të detit në rrugë për në shesh, për në lagjen tonë të vjetër... Si mos të kishin munguar nga sheshi asnjëherë... Sikur askush s'ka vdekur... E kaluara është një faqe e gjallë e librit të botuar... *All-llahu ekber... All-llahu ekber...*

(Kryeplaku ngrihet së bashku me Jusufin duke përsëritur fjalët All-llahu ekber... All-llahu ekber. Ecën përpara derisa hyn në errësirën ku vetëtojnë të shtënat... Zëri i të gjithëve gërshtohet me zërin e tij... All-llahu ekber... All-llahu ekber...)

Muzika dhe përfundimi

DIYAN

ISBN 998958021-9

9789989580215

Ali Ukle Irsan

LOGOS-A ■ TĒ HUAT

Copyrighted material